

+



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**Ο Ελεύθερος Χρόνος στην Πρώτη Παιδική
και Προσχολική Ηλικία**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΚΑΓΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ (Α.Μ. 1000)
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ
Στις «Επιστήμες της Αγωγής»
με ειδίκευση «Παιδαγωγική και Νέες Τεχνολογίες»

ΦΛΩΡΙΝΑ, 2021

ΦΥΛΛΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

1.

Επόπτης: ΘΩΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Βαθμός: _____

Ημερομηνία: _____

ΦΥΛΛΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

2.

Δεύτερος Βαθμολογητής: ΒΑΣΙΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Βαθμός: _____

Ημερομηνία: _____

ΦΥΛΛΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

3.

Τρίτος Βαθμολογητής: ΓΚΙΑΟΥΡΗ ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ

Βαθμός: _____

Ημερομηνία: _____

Γενικός Βαθμός: _____

Copyright ©Κάγκα Παρασκευή, 2021.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν στη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Κάγκα Παρασκευή

A.E.M.: 1000

Ηλεκτρονική διεύθυνση: kagka_p@yahoo.gr

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: «Ο ελεύθερος χρόνος στην πρώτη παιδική και προσχολική ηλικία»

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής και είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας. Η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ημερομηνία - - 2021

Ο/Η δηλών/ούσα

(Κάγκα Παρασκευή)

Στην Αλεξία μου...

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	9
Abstract.....	10
Πρόλογος.....	11
Εισαγωγή	12
Μέρος Α΄	13
Θεωρητική Πλαισίωση	13
1. Ελεύθερος Χρόνος.....	13
1.1 Εννοιολογική προσέγγιση του ελεύθερου χρόνου.....	13
2. Ο Ελεύθερος Χρόνος Στην Προσχολική Ηλικία	15
2.1 Η σημαντικότητα του ελεύθερου χρόνου στην προσχολική ηλικία.....	15
2.2 Οι δραστηριότητες των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο	16
2.3 Η σημασία του παιχνιδιού για τα μικρά παιδιά.....	17
2.4 ΤΠΕ και προσχολική ηλικία.....	18
3. Ελεύθερος Χρόνος και Οικογένεια	19
3.1 Η γονεϊκή εμπλοκή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	19
3.2 Οφέλη από τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου γονέων και παιδιών.....	21
3.3 Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.....	22
4. Ερευνητικά Δεδομένα	24
4.1 Οι δραστηριότητες στην πρώτη παιδική και προσχολική ηλικία στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου.....	24
4.2 Κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων και ελεύθερος χρόνος.....	26
4.3 Η εμπλοκή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών.....	28
4.4 Οφέλη από τις κοινές δραστηριότητες γονέων και παιδιών.....	29
4.5 Ανακεφαλαίωση ερευνητικών δεδομένων.....	30
Μέρος Β΄	32
5. Μεθοδολογία Έρευνας.....	32
5.1 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	32
5.2 Ερευνητικές Υποθέσεις	32
5.3 Συμμετέχοντες	34
5.4 Μέσα συλλογής δεδομένων	37
5.5 Διαδικασία	40
5.6 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας.....	40
5.7 Ανάλυση δεδομένων	41
6. Αποτελέσματα	42

6.1 Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών.....	42
6.2 Τρόπος συμμετοχής των γονέων στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών	50
6.3 Απόψεις γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους.....	56
6.4 Σκοπός της ενασχόλησης των παιδιών με εξωσχολικές δραστηριότητες..	61
6.5 Σημαντικότεροι λόγοι για τη χρήση νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	62
6.6 Λειτουργίες ελεύθερου χρόνου	62
6.7 Κοινές δραστηριότητες παιδιών και γονέων.....	66
7. Συζήτηση	69
7.1 Συμπεράσματα - Πρακτικές εφαρμογές της έρευνας.....	76
7.2 Περιορισμοί της έρευνας.....	78
7.3 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	78
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	80
Παράρτημα	85

Ευρετήριο Πινάκων

<i>Πίνακας 1: Συχνότητες και ποσοστά των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων στην έρευνα (N=204)</i>	36
<i>Πίνακας 2: Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου</i>	42
<i>Πίνακας 3: Φύλο παιδιού και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου</i>	43
<i>Πίνακας 4: Επαγγελματική κατάσταση γονέων και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου</i>	45
<i>Πίνακας 5: Φοίτηση παιδιού και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου</i>	46
<i>Πίνακας 6: Ηλικία γονέων και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου</i>	48
<i>Πίνακας 7: Επίπεδο σπουδών και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου</i>	49
<i>Πίνακας 8: Συμμετοχή γονέων στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών</i>	51
<i>Πίνακας 9: Εργασία γονέων και τρόπος συμμετοχής στις δραστηριότητες</i>	52
<i>Πίνακας 10: Φοίτηση παιδιού και τρόπος συμμετοχής γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών</i>	53
<i>Πίνακας 11: Ηλικία γονέων και τρόπος συμμετοχής στις δραστηριότητες</i>	55
<i>Πίνακας 12: Απόψεις γονέων για την αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου __Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.</i>	
<i>Πίνακας 13: Φοίτηση παιδιού και απόψεις γονέων για την αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου</i>	56
<i>Πίνακας 14: Μορφωτικό επίπεδο και απόψεις γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου</i>	57
<i>Πίνακας 15: Αριθμός παιδιών οικογένειας και απόψεις γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου</i>	58
<i>Πίνακας 16: Συσχετίσεις μεταξύ των τρόπων συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών</i>	59
<i>Πίνακας 17: Σκοπός ενασχόλησης των παιδιών με εξωσχολικές δραστηριότητες</i>	61
<i>Πίνακας 18: Λόγοι χρήσης νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών</i>	61
<i>Πίνακας 19: Τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου</i>	62
<i>Πίνακας 20: Φύλο και τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου</i>	63
<i>Πίνακας 21: Μορφωτικό επίπεδο γονέων και τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου</i>	63
<i>Πίνακας 22: Επαγγελματική κατάσταση γονέων και τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου</i>	65
<i>Πίνακας 23: Συσχετίσεις μεταξύ των λειτουργιών του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων</i>	66
<i>Πίνακας 24: Συχνότητες και ποσοστά κοινών δραστηριοτήτων Γονέων και Παιδιών</i>	66

Περίληψη

Ο ελεύθερος χρόνος και ο τρόπος που τα παιδιά τον διαθέτουν στην καθημερινότητά τους, υπήρξε και θα συνεχίσει να είναι ένα σημαντικό αντικείμενο μελέτης, καθώς έχει διαπιστωθεί πως αποτελεί βασικό παράγοντα μάθησης και ανάπτυξης, ιδιαίτερα για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η παρούσα έρευνα είχε ως βασικό σκοπό τη διερεύνηση του τρόπου συμμετοχής των παιδιών πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, καθώς και του τρόπου εμπλοκής των γονιών σ' αυτές τις δραστηριότητες. Για τον σκοπό αυτό δομήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από γονείς παιδιών πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας. Το ερωτηματολόγιο περιείχε τους παρακάτω θεματικούς άξονες : α) τη συχνότητα συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, β) τον τρόπο εμπλοκής των γονέων στις δραστηριότητες των παιδιών τους, γ) τις προσδοκίες των γονέων από τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, δ) τον σκοπό της ενασχόλησης των παιδιών με εξωτερικές δραστηριότητες και ε) τις κοινές δραστηριότητες γονέων και παιδιών στη διάρκεια του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας οδηγούν στη διαπίστωση ότι η πιο συχνή ενασχόληση των μικρών παιδιών είναι το αδόμητο παιχνίδι παρά την εισαγωγή ψηφιακών μέσων στην καθημερινότητά τους. Η πλειοψηφία των γονέων φαίνεται να συμμετέχει στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών, μέσω της συζήτησης, του προγραμματισμού, της παροχής συμβουλών και ερεθισμάτων, της ενθάρρυνσης και της επιβράβευσης. Οι ίδιοι δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στις συναναστροφές των παιδιών τους, ενώ ταυτόχρονα επιθυμούν να περνούν τα παιδιά τους ευχάριστα και εποικοδομητικά στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους. Τέλος, η ενεργή εμπλοκή τους σε κοινές δραστηριότητες με τα παιδιά τους περιλαμβάνει οικογενειακές εξορμήσεις και ταξίδια, παιχνίδια εντός σπιτιού και αθλητικές δραστηριότητες.

Επιπρόσθετα, αναδείχθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές τόσο ως προς το φύλο των παιδιών, όσο και ως προς την επαγγελματική κατάσταση των γονέων σε σχέση με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου. Τα αποτελέσματα είναι σημαντικά καθώς παρέχουν γνώσεις για τον τρόπο που τα παιδιά πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας, αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους.

Λέξεις κλειδιά: ελεύθερος χρόνος παιδιών, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, πρώτη παιδική – προσχολική ηλικία, γονεϊκή εμπλοκή

Abstract

Leisure time and the way children spend it in their daily lives has been and will continue to be an important object of study, as it has been found to be a key factor in learning and development, especially for preschool children. The main purpose of this study was to investigate how early childhood and preschool children participate in leisure activities, as well as how parents are involved in these activities. For this purpose, a questionnaire was structured, which was completed by parents of children of early childhood and preschool age. The questionnaire contained the following topics: a) the frequency of children's participation in leisure activities, b) how parents are involved in their children's activities, c) parents' expectations from their children's leisure time, d) the purpose of engaging children in outdoor activities and e) joint activities of parents and children during family leisure.

The results of the research data lead to the finding that the most common occupation of young children is unstructured play despite the introduction of digital media in their daily lives. The majority of parents seem to engage in their children's leisure activities through discussion, planning, counseling and stimulation, encouragement and reward. They themselves pay special attention to their children's socializing, while at the same time they want their children to have a pleasant and constructive time during their free time. Finally, their active involvement in joint activities with their children includes family outings and trips, indoor games and sports activities.

In addition, statistically significant differences emerged both in terms of the gender of the children and in terms of the professional status of the parents in relation to the use of leisure time. The results are important as they provide insights into how early childhood and preschool children make the most of their free time.

Keywords: children's leisure time, leisure time activities, early childhood, parental involvement

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου από παιδιά πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας καθώς και την εμπλοκή των γονέων στο χρόνο αυτό. Η θεματική του ελεύθερου χρόνου απασχολεί τις τελευταίες δεκαετίες αρκετούς μελετητές, που αναφέρουν τον ελεύθερο χρόνο ως σημαντικό πλαίσιο ανάπτυξης των παιδιών.

Η καθημερινή μου ενασχόληση με παιδιά προσχολικής ηλικίας και η επιρροή του ελεύθερου χρόνου στην ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη, έγινε αφορμή για τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά διαθέτουν τον ελεύθερο χρόνο τους, του τρόπου που οι γονείς συμβάλουν στη διαμόρφωσή του καθώς και τους παράγοντες που τον επηρεάζουν.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της ερευνητικής μου εργασίας. Ιδιαίτερα στον επόπτη καθηγητή, κ. Θωίδη Ιωάννη, για την έμπρακτη βοήθειά του, τις συμβουλές του, την υποστήριξη, τη συνεργασία και τη διάθεση ανατροφοδότησης, καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Ευχαριστίες οφείλω και στα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς επιτροπής, την κα. Βάσιου Αικατερίνη και την κα. Γκιαούρη Στεργιανή για τη σημαντική συμβολή τους. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση και υπομονή που επέδειξε κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Εισαγωγή

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός πως ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί μια σημαντική παράμετρο που επηρεάζει πολλούς τομείς στη ζωή των παιδιών και συμβάλλει σημαντικά στην προσωπική εξέλιξη και την ευημερία τους. Ο λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα είναι για να διερευνηθεί μέσω των απόψεων των γονέων, ο τρόπος που τα παιδιά πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους και πόσο οι ίδιοι οι γονείς συμμετέχουν στο χρόνο των παιδιών τους. Η συμμετοχή των γονέων στην έρευνα κρίθηκε απαραίτητη, καθώς στην ηλικία αυτή είναι δύσκολο να μιλήσουν τα ίδια τα παιδιά για τον ελεύθερό τους χρόνο. Η προσέγγιση του θέματος έγινε σε θεωρητικό και εμπειρικό επίπεδο.

Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας και ειδικότερα στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εννοιολογική αποσαφήνιση του ελεύθερου χρόνου και σύντομη αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά του. Στη συνέχεια ακολουθεί η περιγραφή και η σημαντικότητα του ελεύθερου χρόνου στην προσχολική ηλικία, με αναφορά στις δραστηριότητες των παιδιών, στη σημασία του παιχνιδιού σ' αυτήν την ηλικία καθώς και στην εισαγωγή των ΤΠΕ στην καθημερινότητά τους. Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται μια σύντομη παρουσίαση της γονεϊκή εμπλοκής στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και των ωφελειών που προκύπτουν από τις κοινές δραστηριότητες γονέων και παιδιών. Ακολουθούν τα ερευνητικά δεδομένα, τα οποία αναφέρονται στις δραστηριότητες που πραγματοποιούν τα παιδιά πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας σύμφωνα με το φύλο και την ηλικία τους. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στο κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων και στη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους.

Στο δεύτερο και εμπειρικό μέρος της εργασίας παρουσιάζονται ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας καθώς και τα ερευνητικά ερωτήματα και διατυπώνονται οι ερευνητικές υποθέσεις σύμφωνα με τη θεωρητική πλαισίωση του θέματος. Ακολουθεί η μεθοδολογία της έρευνας, με την περιγραφή του δείγματος, του εργαλείου που χρησιμοποιήθηκε, της διαδικασίας συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Η στατιστική ανάλυση που ακολούθησε με τη χρήση προγράμματος SPSS οδήγησε στη διεξαγωγή αποτελεσμάτων που παρουσιάζονται με τη χρήση πινάκων.

Τέλος, παρουσιάζεται η συζήτηση των αποτελεσμάτων σύμφωνα τόσο με τα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις που τέθηκαν στην αρχή, όσο και με αποτελέσματα παραπλήσιων ερευνών. Το εμπειρικό μέρος της εργασίας ολοκληρώνεται με προτάσεις για περαιτέρω έρευνα σχετικά με το θέμα.

Μέρος Α΄

Θεωρητική Πλαισίωση

1. Ελεύθερος Χρόνος

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση του ελεύθερου χρόνου

Ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί αντικείμενο μελέτης και ενδιαφέροντος πολλών επιστημονικών κλάδων. Στις μέρες μας, ο ελεύθερος χρόνος θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι της οργανωμένης κοινωνικής ζωής και αναφέρεται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες (Θωίδης, 2000). Στον ελεύθερο χρόνο εστιάζεται και το ενδιαφέρον μας για τον οποίο έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί, με διαφορετική κάθε φορά προσέγγιση, ανάλογα με τις επικρατούσες αντιλήψεις της κάθε εποχής, χωρίς όμως να υπάρχει μια κοινή αποδεκτή έννοια. Οι επιλογές και οι ενέργειες του ατόμου στον ελεύθερο χρόνο, όπως ορίζει και η έννοια της λέξης, παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό ελευθερίας (Nahrstedt, 2000). Είναι δύσκολο επομένως να οριστεί με αντικειμενικό τρόπο, καθώς η υπόσταση της έννοιας του χρόνου επηρεάζεται από τις υποκειμενικές επιλογές δραστηριοποίησης του ατόμου, για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα (Κυρίδης, 2001).

Η προσέγγιση του ελεύθερου χρόνου, η οποία στοχεύει περισσότερο στα οφέλη, τις δυνατότητες και τους κινδύνους του, ξεκινά δεκαετίες νωρίτερα, με τις θεωρίες να δίνουν βάση στη σχέση του ελεύθερου χρόνου με τη μαζική κουλτούρα, τις διαδικασίες αυτομόρφωσης αλλά και με την ανάπτυξη του ατόμου. (Κορωναίου, 1996).

Οι προσπάθειες να οριστεί και να γίνει κατανοητός ο ελεύθερος χρόνος επικεντρώνονται κυρίως στη σχέση μεταξύ ελεύθερου χρόνου και εργασίας, αλλά και στον τρόπο που δραστηριοποιείται το άτομο κατά το χρονικό διάστημα που ονομάζεται ελεύθερος χρόνος (Κυρίδης, 2001). Ο χρόνος νοείται ως ελεύθερος, όταν το άτομο έχει ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, ιδιαίτερα έναντι τρίτων.

Ο ελεύθερος χρόνος έχει οριστεί ευρέως από πολλούς συγγραφείς. Έτσι, ο Stebbins (2012) υποστηρίζει, (όπ. αναφ. οι Martín Quintana, Alemán Falcón, Calcines Piñero & Izquierdo Clemente, 2018) πως ο ελεύθερος χρόνος συνδέεται με τις εμπειρίες ή τις δραστηριότητες που έχουν ως στόχο την προσωπική ικανοποίηση αλλά και την ατομική και συλλογική βελτίωση. Η βαρύτητα που δίνεται στον ελεύθερο χρόνο δεν είναι οι δραστηριότητες που πραγματοποιούνται αλλά η σημασία που έχουν για το

άτομο και την πιθανή ωφέλειά του για την προσωπική εκπαίδευση και την κοινωνική ανάπτυξη.

Παρόμοια βλέπουμε ότι σύμφωνα και με τον Θωίδη, (2000:6), ο ελεύθερος χρόνος δεν θεωρείται μόνο το χρονικό διάστημα που υπολείπεται μετά τον χρόνο εργασίας, αλλά αναφέρεται ως χρόνος αυτοπραγμάτωσης, ατομικής καλλιέργειας και ανάπτυξης της προσωπικότητας. Επίσης, αναφέρεται ως δικαίωμα κάθε ηλικίας και κοινωνικής ομάδας, με βασικά χαρακτηριστικά την αυτοδιάθεση και την ελεύθερη δράση χωρίς επαγγελματικές, κοινωνικές και οικογενειακές πιέσεις (Θωίδης, 2000). Ο τρόπος με τον οποίο κάθε άτομο αξιοποιεί τον ελεύθερο του χρόνο φανερώνει την ελευθερία επιλογής συγκεκριμένων δραστηριοτήτων αλλά και την ικανοποίηση που αποκτά μέσα από την ενασχόληση του με αυτές, αναδεικνύοντας δύο από τα βασικά ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελεύθερου χρόνου (Πνευματικός, Θωίδης & Γάκη, 2008). Επιπρόσθετα, ο ελεύθερος χρόνος ενεργοποιεί την ατομικότητα και την ελεύθερη έκφραση του ατόμου, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων και ενδυναμώνοντας την σχέση του ανθρώπου με τη φύση (Μπαδογιαννάκης, 1994).

Ο ελεύθερος χρόνος όπως αναφέρει ο Κρασανάκης (1984) παρουσιάζει τέσσερις βασικούς χαρακτήρες που συνδέονται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του ατόμου. Συγκεκριμένα:

α) Ο απελευθερωτικός χαρακτήρας του ελεύθερου χρόνου αναφέρεται στη μη καταναγκαστική χρήση του, κατά την οποία το άτομο αποδεσμεύεται από κοινωνικές υποχρεώσεις και επιλέγει τις δραστηριότητές του. Ο ελεύθερος χρόνος δεν αποτελεί μόνο χρόνο αργίας αλλά και χρόνο πραγματοποίησης εργασιών, απαλλαγμένες από επαγγελματικές και κοινωνικές υποχρεώσεις.

β) Ο αφιλοκερδής χαρακτήρας που αναφέρεται στην ανεξαρτησία του ελεύθερου χρόνου από υλικούς και κοινωνικούς σκοπούς, και σύμφωνα με τον οποίο γίνεται η διάκριση ανάμεσα στον ελεύθερο χρόνο και την επαγγελματική εργασία.

γ) Ο ηδονιστικός χαρακτήρας του χρόνου, σύμφωνα με τον οποίο τα άτομα αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους για να πετύχουν ικανοποίηση και ευχαρίστηση και τέλος

δ) Ο προσωπικός χαρακτήρας, όπου ο ελεύθερος χρόνος έχει άμεση σχέση με την προσωπική ζωή του ανθρώπου, τις προσωπικές του ασχολίες και βασίζεται σε προσωπικά ενδιαφέροντα και ανάγκες. Ως κυρίαρχα στοιχεία παρουσιάζονται η αυτονομία και η ελεύθερη έκφραση.

Ο ελεύθερος χρόνος λοιπόν, αποτελεί βασικό δικαίωμα του ανθρώπου, όπως αναφέρεται και στη διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο καθένας έχει δικαίωμα για ελεύθερο χρόνο και ξεκούραση, μπορεί να συμμετέχει ελεύθερα στην

πολιτισμική ζωή και να απολαμβάνει την τέχνη με στόχο την ψυχική του υγεία και την ανάπτυξή του εαυτού (Cushman, Veal, & Zuzanek, 2005). Στη σημερινή κοινωνία επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο ελεύθερος χρόνος επιτελεί επιπλέον λειτουργίες για το άτομο, όπως είναι η αναψυχή, η μάθηση, η κοινωνικότητα, η επικοινωνία κ.α., προάγοντας την ολοκληρωμένη ανάπτυξή του.

2. Ο Ελεύθερος Χρόνος Στην Προσχολική Ηλικία

2.1 Η σημαντικότητα του ελεύθερου χρόνου στην προσχολική ηλικία

Στο παρελθόν οι περισσότερες απόψεις για τον ελεύθερο χρόνο στην παιδική ηλικία περιορίζονταν αποκλειστικά στον χρόνο παιχνιδιού. Σήμερα όμως παρουσιάζεται μια διαφορετική οπτική, καθώς δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών. Ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία στη διαδικασία της κοινωνικοποίησής τους και παρουσιάζει τέτοια χαρακτηριστικά στην παιδική ηλικία, που δεν υπάρχουν στον κόσμο των ενηλίκων. (Martín Quintana et al., 2018). Επιπλέον, η παιδική ηλικία παίζει καθοριστικό ρόλο στη σχέση με τον ελεύθερο χρόνο, η οποία σταθεροποιείται σχεδόν στα δεκαεννέα έτη και είναι δύσκολο να διαφοροποιηθεί αργότερα (Θωΐδης, 2002).

Η συμμετοχή σε δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας είναι πιθανόν να επηρεάσει τη συμμετοχή σε παρόμοιες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και στην εφηβεία, προσφέροντας αναπτυξιακά οφέλη. Σ' αυτήν την ηλικία θεωρείται ως εκπαιδευτικό στοιχείο, ενώ ταυτόχρονα η ανταλλαγή εμπειριών στον ελεύθερο χρόνο συντελεί στην πνευματική, κοινωνική και ψυχολογική ανάπτυξη των παιδιών (Craig & Mullan, 2012).

Σύμφωνα με έρευνες, τα παιδιά συνδέουν τον ελεύθερο τους χρόνο με την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους και ιδιαίτερα με εκείνες που έχουν σχέση με τη σχολική εργασία. Οι (Irby & Tolman, 2002 όπ. αναφ. στους Orpic & Duranovic, 2014) παρουσιάζουν τον ελεύθερο χρόνο ως τρόπο αυτοέκφρασης, χαλάρωσης και μάθησης, με λιγότερο άγχος σε σχέση με το περιβάλλον του σχολείου, επηρεάζοντας τη φυσική και κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά βιώνουν τον ελεύθερο χρόνο στηρίζεται στην ελευθερία δράσης και στην επιλογή (Θωΐδης, 2003).

Ο σωστός τρόπος αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά συντελεί στην ολόπλευρη κοινωνικο-συναισθηματική τους ανάπτυξη, ενώ τους προσφέρει ευκαιρίες μάθησης και ανάπτυξης κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων καθώς εξασκούνται σε διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους και δραστηριότητες. Η λανθασμένη όμως διαχείριση του, μπορεί να οδηγήσει σε επικίνδυνες μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς (Opic & Duranovic, 2014).

Μελετητές αναφέρουν την οικογένεια, τους φίλους, τον κοινωνικό περίγυρο αλλά και τις προσωπικές επιλογές και επιθυμίες, ως σημαντικούς παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν και διαμορφώνουν τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε πόσο σημαντικός είναι ο ελεύθερος χρόνος στη ζωή των παιδιών και ιδιαίτερα στην παιδική ηλικία που θεωρείται κεντρικό στοιχείο ανάπτυξης (Fattore et al., 2017).

2.2 Οι δραστηριότητες των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο

Ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών έχει μειωθεί σημαντικά σε σχέση με τον χρόνο που διέθεταν τα προηγούμενα χρόνια. Σύμφωνα με έρευνες που έγιναν στις ΗΠΑ, τα παιδιά είχαν λιγότερες ώρες την εβδομάδα, για να τις αφιερώσουν σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Untaru et. al., 2014). Επίσης, αναφέρουν ότι τα παιδιά σήμερα ασχολούνται λιγότερο με υπαίθριες δραστηριότητες σε σχέση με τα παιδιά προηγούμενων δεκαετιών. Η ανάπτυξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αλλά και των μέσων μαζικής ενημέρωσης αποτέλεσαν τους σημαντικότερους λόγους.

Τα τελευταία χρόνια πολλές έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά και διαχωρίζονται σε δυο κατηγορίες, τις δομημένες και τις μη δομημένες δραστηριότητες. Η πρώτη αναφέρεται σε δραστηριότητες με συγκεκριμένη δομή και τακτικό χρόνο. Η οργάνωση και η καθοδήγησή τους πραγματοποιείται κυρίως από ενήλικες, αποσκοπώντας σε συγκεκριμένους συμπεριφορικούς και κοινωνικούς στόχους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελεί η συμμετοχή των παιδιών σε αθλητικούς συλλόγους, μαθήματα μουσικής κλπ. Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται από δραστηριότητες χωρίς συγκεκριμένη δομή και η επιλογή τους γίνεται αυθόρμητα από τα παιδιά. Ο ρόλος τους είναι κοινωνικός και ψυχαγωγικός και δεν παρουσιάζουν συγκεκριμένη συχνότητα και διάρκεια. Σ' αυτές περιλαμβάνονται οι επαφές με φίλους ή αδέρφια, το διάβασμα ή η συμμετοχή σε αυθόρμητα παιχνίδια (Fletcher, Nickerson, & Wright, 2003 ·Mahoney & Stattin, 2000).

Η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, τόσο σε δομημένες όσο και σε αδόμητες δραστηριότητες, αποφέρουν θετικά αποτελέσματα για τα παιδιά, καθώς οι δραστηριότητες λειτουργούν ως περιβάλλον μάθησης στο οποίο αποκτούν δεξιότητες και τεχνικές (Larson & Verma, 1999). Επιπρόσθετα, η εμπλοκή των παιδιών σε δραστηριότητες βοηθούν στη δημιουργία σχέσεων με συνομηλίκους αλλά και με ενήλικες, αναπτύσσοντας θετικές συμπεριφορές (Hofferth & Curtin, 2003).

Η συμμετοχή σε δομημένες δραστηριότητες, όπως είναι τα αθλήματα, περιορίζει τα προβλήματα συμπεριφοράς και αυξάνει την αυτοεκτίμηση των παιδιών μέσω της ανάπτυξης σωματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων (Hofferth & Sandberg, 2001). Σύμφωνα με τους McConkey και Collins, (2010 όπ. αναφ. ο Θωίδης, 2003), η επιλογή συγκεκριμένων δραστηριοτήτων καθώς και οι επιδόσεις τους σ' αυτές επηρεάζουν και την ένταξή τους στην ομάδα των συνομηλίκων.

2.3 Η σημασία του παιχνιδιού για τα μικρά παιδιά

Πολλοί μελετητές αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα του παιχνιδιού. Το παιχνίδι θεωρείται εγγενής διαδικασία για τα παιδιά. Επιπλέον, αποτελεί μια εξάσκηση, προκειμένου να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια για τη μετέπειτα ζωή και βασικό παράγοντα μάθησης και ανάπτυξης στα πρώτα χρόνια της ζωής τους (Gray, 2011· Hewes, 2018). Ο Ginsburg (2007) σημειώνει πως η συμβολή του στη σωματική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, πραγματοποιείται ανεξάρτητα από το κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν. Διεγείρει τη φαντασία τους και παρέχει τη δυνατότητα να σχετιστούν τόσο με τον εαυτό τους όσο και με τον περίγυρό τους (Besio, 2017), ενώ τα παιδιά μέσω του παιχνιδιού μιμούνται τις συμπεριφορές των ενηλίκων, εξασκούν τις δεξιότητες, μαθαίνουν τον κόσμο και αντιλαμβάνονται τα συναισθήματά τους (Fisher et al., 2008).

Το παιχνίδι δίνει ακόμα την ευκαιρία στα παιδιά να μάθουν, να εξερευνήσουν και να ενισχύσουν την έμφυτη περιέργειά τους για τον κόσμο στον οποίο ζουν (Holland, 2012). Ο Gray (2009) αναφέρει ως τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του παιχνιδιού, την εθελοντική συμμετοχή, την αυτονομία, την ισότητα και την κοινή λήψη αποφάσεων μέσα στην ομάδα όσο διαρκεί το παιχνίδι. Επιπλέον, μαθαίνει στα παιδιά την ομαδικότητα, τη διαπραγμάτευση, την υπεράσπιση του εαυτού τους, την επίλυση συγκρούσεων και την αναζήτηση λύσεων σε προβλήματα που τυχόν προκύπτουν, καθώς και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους ο (Engel, 2015 ·Ginsburg, 2007).

Βασική μέθοδος για την κοινωνικοποίηση των παιδιών στην πρώιμη παιδική ηλικία αποτελεί η ενασχόληση με διαφορετικά είδη παιχνιδιών (Cherney & London 2006). Ένα παιδί που ασχολείται με το παιχνίδι δεν φανερώνει μόνο ένα παιδί που συμμετέχει σε δραστηριότητες στον ελεύθερο του χρόνο αλλά αποτελεί την πολιτιστική εικόνα της παιδικής του ηλικίας (Frønes, 2009).

Το παιχνίδι έχει συμπεριληφθεί στα βασικά δικαιώματα των παιδιών από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς πρόκειται για ζωτικής σημασίας ανάγκη κάθε παιδιού όπως επισημαίνει ο Ginsburg (2007). Το πιο βασικό είναι ότι το παιχνίδι κάνει τα παιδιά ευτυχισμένα (Engel, 2015). Παρά το γεγονός ότι πρόκειται για την πιο απλή, ταυτόχρονα όμως σημαντική χαρά των παιδιών, θα πρέπει να είναι αναπόσπαστο μέρος της παιδικής ηλικίας (Ginsburg, 2007).

Ο Hewes (2018) υπογραμμίζει την έλλειψη του παιχνιδιού ως παράγοντα που μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην ανάπτυξη των παιδιών. Τις τελευταίες δεκαετίες μειώνεται συνεχώς η δυνατότητα τα παιδιά να παίζουν ελεύθερα και χωρίς καθοδήγηση (Gray 2011, · Hewes 2018). Το ελεύθερο παιχνίδι, βοηθά τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στη πορεία μάθησης τους, καθώς μέσω του παιχνιδιού εμπλέκονται στην επίλυση προβλημάτων και χρησιμοποιούν ταυτόχρονα τη δημιουργικότητα τους για να ανακαλύψουν πράγματα που είναι σημαντικά και ενδιαφέροντα για αυτά. Και καθώς πρόκειται για εσωτερικό κίνητρο, τα παιδιά μπορούν να "αυτο-καθοδηγούνται" (Canning, 2007).

2.4 ΤΠΕ και προσχολική ηλικία

Οι Valcke, Bonte, De Wever, & Rots, (2010) θεωρούν ότι η σημερινή γενιά των μικρών παιδιών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η πρώτη γενιά που δεν έχει ζήσει σ' ένα περιβάλλον χωρίς νέες τεχνολογίες, ενώ η χρήση του διαδικτύου αποτελεί πλέον βασική δραστηριότητα στο σπίτι.

Ο Livingstone (2003) όπως αναφέρουν οι ίδιοι, επισημαίνει τρεις βασικές κατηγορίες χρήσης του διαδικτύου από τα παιδιά: α) την ψυχαγωγία, β) την εκπαίδευση και γ) την ψυχαγωγία μαζί με την εκπαίδευση. Η χρήση του οικιακού υπολογιστή επεκτείνεται ραγδαία στις μικρές ηλικίες και αφορά κυρίως λόγους διασκέδασης. Ο ρόλος των γονέων είναι σημαντικός στην κατανόηση χρήσης των ψηφιακών μέσων από τα παιδιά, καθώς θα πρέπει να γίνεται επιλεκτικά και σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες (Natsiouroulou & Bletsou, 2011).

Σύμφωνα με την Christensen (2016) όπως αναφέρουν οι Ivanova et al. (2019), αρκετοί ερευνητές τονίζουν τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη χρήση των ΤΠΕ και την ανάπτυξη των παιδιών. Επίσης, χαρακτηρίζουν το διαδίκτυο ως μια σημαντική πηγή υλικού και ασκήσεων που συντελεί στην ενίσχυση των δεξιοτήτων ανάγνωσης των παιδιών, καθώς και στην ανάπτυξη της δημιουργικής επικοινωνίας και σκέψης.

Παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ερευνών αναφέρονται στη χρήση των ΤΠΕ από μαθητές μεγαλύτερων βαθμίδων εκπαίδευσης, κάποιες εστιάζουν στη χρήση του τάμπλετ από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Συγκεκριμένα, οι Couse & Chen, (2010), επισημαίνουν την αποτελεσματική χρήση των ταμπλετ από μικρά παιδιά, ηλικίας τριών έως έξι ετών, σε προγράμματα ζωγραφικής και αναφέρουν τη γρήγορη εξοικείωσή τους και το ενδιαφέρον τους για το συγκεκριμένο ψηφιακό μέσο.

3. Ελεύθερος Χρόνος και Οικογένεια

3.1 Η γονεϊκή εμπλοκή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

Η οικογένεια αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μικροσυστήματα, με τα δικά του χαρακτηριστικά, τους κανόνες του, τα όρια του και τη δομή του (Κρίβας, 2007). Παρά τις αλλαγές που υπέστη τόσο στη δομή όσο και τις λειτουργίες της, αναφορικά με το παρελθόν, ο ρόλος που διαδραματίζει η οικογένεια στην ανάπτυξη του παιδιού και στη μαθησιακή ικανότητά του παραμένει σημαντικός (Πυργιωτάκης, 2007). Οι Craig & Mullan (2012) τονίζουν πως η ανταλλαγή εμπειριών στον ελεύθερο χρόνο ενισχύει τους δεσμούς και την επικοινωνία στην οικογένεια, ενώ ταυτόχρονα συντελεί στην πνευματική, ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.

Οι γονείς εμπλέκονται στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους τόσο με την καθοδήγηση των δραστηριοτήτων τους, όσο και με την ενεργή συμμετοχή τους σε κοινές δραστηριότητες. Η Shaw (2008) αναφέρει χαρακτηριστικά την υπευθυνότητα των γονέων για τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο και τον ενεργό γονικό τους ρόλο, αναφορικά με τους γονείς προηγούμενων γενεών. Επίσης, μελέτες επισημαίνουν την κοινή αποδοχή της αξίας του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου από άνδρες και γυναίκες, καθώς και τη σημαντικότητα της αξιοποίησης του από τους γονείς, για κοινές δραστηριότητες με τα παιδιά τους, όπως η βόλτα με ποδήλατο, το περπάτημα, το ομαδικό παιχνίδι κ.α. (Shaw & Dawson, 2001: 222). Λαμβάνοντας υπόψη τον σημαντικό ρόλο που έχουν οι γονείς στη ζωή των παιδιών

τους, οι γονικές επιρροές αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για τη συμμετοχή σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, καθώς τα μικρά παιδιά συχνά δεν είναι σε θέση να οργανώνουν μόνα τους δραστηριότητες (Ooi, Rose-Krasnor, Shapira, & Coplan, 2020). Η συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες επηρεάζεται από τις πεποιθήσεις των γονέων για τα πιθανά οφέλη που αυτές έχουν. Στο σύνολό τους οι γονείς πιστεύουν ότι οι δραστηριότητες παρέχουν πολλές αναπτυξιακές ευκαιρίες στα παιδιά τους (Dunn, Kinney, & Hofferth, 2003). Οι (Ladd & Hart, 1992 όπ.αναφ. οι Ooi et al., 2020:3) υποστηρίζουν πως ο ρόλος των γονέων είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς είναι αυτοί που καθορίζουν τον τρόπο που τα παιδιά περνούν τον χρόνο τους στην πρώτη παιδική ηλικία. Οι γονείς είναι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων και αυτοί που διευκολύνουν τις δραστηριότητες των παιδιών τους.

Ο Jenkins (2006) επισημαίνει τη σημασία του ελεύθερου χρόνου στην οικογενειακή ζωή. Κι ενώ ο κοινός οικογενειακός ελεύθερος χρόνος όπως αναφέρει ο (Navajas, 2016 στους Martín Quintana et al., 2018), περιλαμβάνει τις ιδιαιτερότητες των δραστηριοτήτων αναψυχής, έχει ως χαρακτηριστικά την ομαδικότητα και την αλληλεγγύη, καθώς συμμετέχουν σε αυτόν γονείς και παιδιά. Σχετικές μελέτες αναφέρουν ότι ο ποιοτικός χρόνος που περνούν οι γονείς με τα παιδιά τους παίζοντας, συντελεί στη δημιουργία στενότερων δεσμών ανάμεσά τους (Ginsburg, 2007).Σημαντικοί επίσης παράγοντες που τον καθορίζουν, είναι τόσο η οικογενειακή δομή και οι οικογενειακές συνθήκες, όσο και το πολιτιστικό και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας.

Επιπλέον οι Bayot, Hernández & Felipe (2005), όπως αναφέρεται στους ίδιους, αναγνωρίζουν τον ελεύθερο χρόνο στην οικογένεια ως μια σημαντική γονική ικανότητα, καθώς τα παιδιά μέσα από τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες μαθαίνουν το περιβάλλον στο οποίο ζουν και ενσωματώνονται σε αυτό, ενώ ταυτόχρονα διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους. Επίσης, η οικογένεια παίζει σημαντικό ρόλο στα συναισθήματα που σχετίζονται με την ασφάλεια ή την ανασφάλεια, την αυτοπεποίθηση ή την ανεπάρκεια, τα οποία αναπτύσσονται στα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού. Έρευνες αναφέρουν ότι η υψηλή αυτοαντίληψη του παιδιού έχει άμεση σχέση με το ενδιαφέρον των γονέων του για το ίδιο και τις δραστηριότητές του. Η συμπεριφορά των γονέων, η οποία γίνεται αντιληπτή μέσα από τις αλληλοδράσεις και τις σχέσεις τους με τα παιδιά από τα πρώτα τους χρόνια, είναι σημαντικός παράγοντας για την κοινωνικοποίησή τους (Κρίβας, 2007). Γίνεται λοιπόν φανερό ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι σημαντικός παράγοντας μόρφωσης,

κοινωνικοποίησης και ανάπτυξης των παιδιών μέσα στην οικογένεια (Θωίδης, 2003).

3.2 Οφέλη από τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου γονέων και παιδιών

Η Shaw (2008) τονίζει πως οι γονείς αναφέρουν τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο όχι μόνο ως τρόπο διασκέδασης με τα παιδιά τους, αλλά ως βασικό παράγοντα στην ανατροφή τους, μέσω του οποίου τα παιδιά δέχονται θετικές αναπτυξιακές επιρροές και παίρνουν μαθήματα για τη μετέπειτα πορεία της ζωής τους.

Η τακτική συμμετοχή όλης της οικογένειας σε υπαίθριες και ενεργές δραστηριότητες ενισχύει την υγεία και τον υγιή τρόπο ζωής και ανταποκρίνεται στην ενθάρρυνση κυρίως των μητέρων προς τα παιδιά τους, να μάθουν να εκτιμούν τη σωματική δραστηριότητα. Οι μητέρες τονίζουν συχνά στα παιδιά τους τη σημασία της σωματικής δραστηριότητας, ανησυχώντας για την αυξανόμενη παιδική παχυσαρκία, και επιθυμώντας τα παιδιά τους να μάθουν να εκτιμούν την παραπάνω άποψη και στην ενήλικη ζωή τους. Ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος αποτελεί ευκαιρία για να μάθουν τα παιδιά έναν υγιή τρόπο ζωής (Shaw and Dawson, 2001).

Μια ακόμα σημαντική πτυχή του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου είναι η δυνατότητα που δίνεται στα παιδιά, να μάθουν να συναναστρέφονται με άλλους, να επικοινωνούν, να αντιμετωπίζουν συγκρούσεις και να ευαισθητοποιούνται με τα συναισθήματα των άλλων (Shaw και Dawson, 2001). Στον ελεύθερο χρόνο, όπως σημειώνει ο (Daly, 2001), οι στιγμές που οι οικογένειες ξεκουράζονται μαζί, χωρίς να κάνουν κάτι, είναι σημαντικές. Επιπλέον, οι Iwasaki & Schneider (2003) όπως φαίνεται στη Shaw (2008) αναφέρουν ότι η συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και η οικογενειακή αναψυχή, θεωρούνται χρόνος χαλάρωσης, συμβάλλοντας στη μείωση του άγχους.

Επιπλέον, ο κοινός ελεύθερος χρόνος μεταξύ γονέων και παιδιών επηρεάζει άμεσα τις συνήθειες των παιδιών, τις αξίες τους αλλά και τις διαθέσεις που αποκτούν στην καθημερινότητά τους (García, 2015), ενώ μακροπρόθεσμα ενισχύει την οικογενειακή συνοχή (Shaw & Dawson 2001). Επίσης, ο ελεύθερος χρόνος στον οποίο πραγματοποιούνται δραστηριότητες είναι πολύτιμος για την ανάπτυξη των παιδιών και την εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται και η συναισθηματική τους νοημοσύνη (Zick, Bryant, & Osterbacka, 2001).

Πολλές οικογένειες αναγνωρίζουν τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο ως αναπόσπαστο κομμάτι της οικογενειακής ζωής (Agate, Zabriskie, Agate & Poff, 2009: 207). Η ανταλλαγή εμπειριών σε δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου, ενισχύουν τα συναισθήματα οικογενειακής συνοχής και δίνουν την ευκαιρία στα μέλη της οικογένειας να καλλιεργήσουν τις σχέσεις τους και να αποκτήσουν οικειότητα μεταξύ τους (Smith, Freeman & Zabriskie, 2009). Τέλος, σύμφωνα με τη (Shaw, 2001 :55) οι γονείς θεωρούν τις κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου σημαντικό παράγοντα για την ηθική και σωματική ανάπτυξη των παιδιών τους, ενώ ταυτόχρονα πιστεύουν πως η από κοινού συμμετοχή σε κάθε είδους δραστηριότητα αποτελεί κατάλληλο μέσο για να μεταλαμπαδεύσουν στα παιδιά τους ηθικές αξίες και μαθήματα για τη ζωή τους.

3.3 Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

Οι καθημερινές δραστηριότητες των παιδιών θεωρούνται σημαντικές ευκαιρίες για την ανάπτυξη και την κοινωνικοποίηση τους (Larson & Verma, 1999). Στη βιβλιογραφία αναφέρονται διάφοροι παράγοντες, που σχετίζονται με τη συμμετοχή των παιδιών στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και επηρεάζουν τις επιλογές τους.

Σύμφωνα με μελέτη των London & Cherney (2006), το φύλο θεωρείται σημαντικός παράγοντας για τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρουν τη συμμετοχή των αγοριών σε περισσότερες εξωτερικές και αθλητικές δραστηριότητες συγκριτικά με τα κορίτσια και τονίζουν την προτίμησή τους σε παιχνίδια στον υπολογιστή, σε αντίθεση με τα κορίτσια που αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στην παρακολούθηση τηλεόρασης. Σε έρευνα του Θωίδη (2001) διαπιστώθηκε επίσης, ότι τα κορίτσια επιλέγουν τους πολιτιστικούς συλλόγους, ενώ τα αγόρια τους αθλητικούς. Επιπλέον, φάνηκε ότι τα αγόρια εκφράζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για άθληση και ηλεκτρονικά παιχνίδια, ενώ τα κορίτσια συμμετέχουν σε δραστηριότητες, όπως η ζωγραφική, η μουσική, οι χειροτεχνίες και το θέατρο. Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγει και η Wheeler (2014) αναφέροντας την ενασχόληση των αγοριών με αθλητικές δραστηριότητες, και ιδιαίτερα με το ποδόσφαιρο, ενώ των κοριτσιών με καλλιτεχνικές δραστηριότητες και κυρίως με το χορό.

Η ηλικία αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που επηρεάζει τις δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκονται τα παιδιά στον ελεύθερο χρόνο τους. Σύμφωνα με τους (Ladd & Hart 1992 όπ. αναφ. οι Ooi et al., 2020) οι γονείς καθορίζουν τον τρόπο που τα παιδιά

αξιοποιούν τον χρόνο τους στην πρώτη παιδική ηλικία και διευκολύνουν τις δραστηριότητες τους. Αντίθετα, στην έρευνα των (Oric & Duranovic, 2014) που σχετίζεται με τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, φάνηκε πως τα παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ασχολούνται περισσότερο με τα ηλεκτρονικά μέσα και συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες. Οι ίδιοι καταλήγουν στο συμπέρασμα πως όσο αυξάνεται η ηλικία των παιδιών και ιδιαίτερα καθώς πλησιάζουν στην εφηβεία, ο ελεύθερος χρόνος τους εστιάζεται σε κοινωνικές δραστηριότητες και σε ευκαιρίες χαλάρωσης και διασκέδασης.

Η οικογένεια επίσης, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις δραστηριότητες που πραγματοποιούν τα παιδιά. Οι γονείς μεταδίδουν πεποιθήσεις και αξίες στα παιδιά τους μέσω της εμπειρίας και της ενίσχυσης που τους παρέχουν. Η γονική υποστήριξη έχει θετική επιρροή στη συμμετοχή των παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες, ενώ η θετική στάση των γονέων απέναντι σ' αυτές τις δραστηριότητες εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη συμμετοχή των παιδιών τους (Huebner & Mancini, 2003: 461).

Ένας ακόμα καθοριστικός παράγοντας για τη συμμετοχή στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου είναι και το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας, καθώς οι περισσότερες δραστηριότητες συνδέονται άμεσα με τον οικογενειακό προϋπολογισμό (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2002). Σε έρευνα της η Wheeler (2014) επισημαίνει, πως τα παιδιά των γονέων με υψηλότερο οικονομικό επίπεδο, πραγματοποιούσαν περισσότερες επισκέψεις σε μουσεία και παρακολουθούσαν συχνότερα θεατρικές παραστάσεις.

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η έρευνα του Harrington (2015) σχετικά με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, η οποία ανέδειξε πως οι γονείς με υψηλά εισοδήματα επιλέγουν πολιτιστικές δραστηριότητες για τα παιδιά τους με απώτερο στόχο την απόκτηση καλών συνηθειών, προκειμένου να τους εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον. Αντίθετα, οι γονείς με χαμηλά εισοδήματα προτιμούν τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου με χαμηλό ή καθόλου κόστος για τη μετάδοση αξιών στα παιδιά τους.

Το επίπεδο εκπαίδευσης αυξάνει τη συμμετοχή των παιδιών σε δομημένες εξωσχολικές δραστηριότητες (Huebner & Mancini, 2003, Zeijl et al., 2000). Οι ερευνητές αναφέρουν ότι οι γονείς με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των παιδιών τους σε τέτοιου είδους δραστηριότητες επειδή αντιλαμβάνονται τα κοινωνικά και πολιτισμικά τους οφέλη. Το ίδιο τονίζει και η έρευνα του Θωίδη (2000), καθώς αναφέρει ότι οι γονείς με υψηλή μόρφωση

ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να εμπλέκονται σε δραστηριότητες με εκπαιδευτικό και πολιτιστικό περιεχόμενο.

Ένας τελευταίος προσδιοριστικός παράγοντας που έχουν αναδείξει έρευνες για την συμμετοχή σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου είναι και ο τόπος κατοικίας. Οι οικογένειες αγροτικών περιοχών και σχετικά χαμηλότερου κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου προτρέπουν τα παιδιά τους να συμμετέχουν σε συλλόγους (Θωΐδης, 2001), πιθανόν για να αποκτήσουν τα παιδιά τους γνώσεις που οι ίδιοι δεν μπορούν να τους προσφέρουν. Επίσης, τα παιδιά που διαμένουν σε αγροτικές περιοχές ασχολούνται πιο συχνά με τους παραδοσιακούς χορούς, το ποδήλατο και τις βόλτες, σε αντίθεση με τους μαθητές των αστικών κέντρων που πηγαίνουν συχνότερα στο θέατρο και τον κινηματογράφο (Θωΐδης, 2001). Σύμφωνα με τα παραπάνω, φαίνεται πως τα ενδιαφέροντα των παιδιών συνδέονται άμεσα με τις καθημερινές τους εμπειρίες.

4. Ερευνητικά Δεδομένα

4.1 Οι δραστηριότητες στην πρώτη παιδική και προσχολική ηλικία στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου

Αρκετές έρευνες έχουν ασχοληθεί με τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας καθώς και τη συμμετοχή τους σ' αυτές στον ελεύθερο χρόνο τους. Οι δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκονται τα παιδιά θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε δομημένες και μη δομημένες. Στον Ελλαδικό χώρο σε έρευνα των Natsiouroulou & Bletsou (2011) σε παιδιά ηλικίας τρεισήμισι μέχρι πεντέμισι ετών με τίτλο «Η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων στο σπίτι και οι προτιμήσεις των παιδιών για μέσα ή βιβλία», φάνηκε πως μεγάλο μέρος από τον ελεύθερο χρόνο των μικρών παιδιών απορροφά η παρακολούθηση τηλεόρασης, ενώ τα παιδιά δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση και στις δραστηριότητες οθόνης. Έρευνα επίσης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας με την χρήση της εννοιολογικής χαρτογράφησης (Τσιγγίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2013), με τίτλο «Διερεύνηση της έννοιας του ελεύθερου χρόνου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσω εννοιολογικής χαρτογράφησης σε υπολογιστικό περιβάλλον», ανέδειξε την παρακολούθηση τηλεόρασης και DVD να καταλαμβάνει τον ελεύθερο χρόνο του συνόλου των νηπίων, ενώ το 75% των μικρών παιδιών ασχολούνταν με τον υπολογιστή.

Επιπρόσθετα, έρευνα σε πόλη της Ρουμανίας (Untaru et al., 2014), με τίτλο « Οι γονείς και η συμμετοχή τους στις δραστηριότητες αναψυχής των παιδιών», αναφέρει την εκμάθηση ξένων γλωσσών, το χορό, τη συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες (κολύμπι, τένις, σκι) στις πιο συχνές προτιμήσεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας, ενώ με μικρότερη συχνότητα επιλέγουν τις πολεμικές τέχνες, τη ζωγραφική και τους υπολογιστές.

Μελέτη που πραγματοποιήθηκε στην Ισπανία (Martín Quintana et al., 2018) και αναφερόταν σε παιδιά ηλικίας τριών έως οχτώ ετών, με τίτλο « Ανάλυση του κοινού οικογενειακού ελεύθερου χρόνου στην πρώιμη παιδική ηλικία και της σχέσης τους με τις ικανότητες των γονέων», αναφέρει πως οι συχνότερες δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά σχετίζονται με τη μουσική και το χορό, τον αθλητισμό, την ανάγνωση ιστοριών και την παρακολούθηση τηλεόρασης. Επίσης, παραθέτει σημαντικά στοιχεία για τη συμμετοχή των παιδιών σε ψηφιακές δραστηριότητες, στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους, καθώς η πρόσβασή τους στις ηλεκτρονικές συσκευές (υπολογιστής, τάμπλετ) είναι όλο και μεγαλύτερη.

Οι Singer et al. (2009) παρουσιάζουν ευρήματα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε δεκαέξι χώρες από τέσσερεις διαφορετικές ηπείρους και αφορούσε παιδιά ηλικίας ενός έως δώδεκα ετών με τίτλο «Παιδικά χόμπι και παιχνίδι σε δεκαέξι έθνη: Μειώνεται το ελεύθερο παιχνίδι;», στην οποία η παρακολούθηση τηλεόρασης κατέχει την πρώτη θέση στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών. Ακολουθεί η ενασχόληση με παιχνίδια, το παιχνίδι σε εξωτερικούς χώρους και πάρκα, η συμμετοχή σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες, ο χορός και το τραγούδι ενώ μικρή συχνότητα παρουσιάζουν οι μη οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες. Επίσης, από την έρευνα της (Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019) με τίτλο «Διαστάσεις του ελεύθερου χρόνου στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία» προκύπτει ότι τα παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας επιλέγουν το παιχνίδι σε εξωτερικούς αδόμετους χώρους και στο σπίτι, καθώς και το διάβασμα παραμυθιών.

Διάφοροι παράγοντες σχετίζονται με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και φαίνεται να καθορίζουν τις επιλογές των παιδιών. Ένας από τους παράγοντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιλογή δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου τις οποίες τα παιδιά δείχνουν να προτιμούν, αποτελεί το φύλο των παιδιών. Έρευνα των Cherney & London (2006) στην Αμερική με τίτλο «Διαφορές που συνδέονται με το φύλο στα παιχνίδια, τις τηλεοπτικές εκπομπές, τα παιχνίδια στον υπολογιστή και τις υπαίθριες δραστηριότητες παιδιών πέντε έως δεκατριών ετών» αναδεικνύει την ενασχόληση των αγοριών προσχολικής ηλικίας με παιχνίδια στον υπολογιστή και

αθλήματα, ενώ τα κορίτσια της ίδιας ηλικίας προτιμούν περισσότερο την τηλεόραση. Σε άλλη έρευνα, με τίτλο «Εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών: Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» σε παιδιά Δημοτικού, τα αγόρια επιλέγουν να συμμετέχουν σε αθλητικές κυρίως δραστηριότητες, ενώ αντίθετα τα κορίτσια δείχνουν την προτίμησή τους σε δραστηριότητες μουσικής και τέχνης (Πνευματικός, Θωίδης & Γάκη, 2008). Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγει και η Wheeler, (2014) σε έρευνα της με τίτλο «Οργανωμένες δραστηριότητες, εκπαιδευτικές δραστηριότητες και οικογενειακές δραστηριότητες: πώς εμφανίζονται στο Σαββατοκύριακο της μέσης οικογένειας; », καθώς τονίζει την ενασχόληση των αγοριών με αθλητικές δραστηριότητες, όπως το ποδόσφαιρο, αντίθετα με τα κορίτσια τα οποία εμπλέκονται σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες, όπως ο χορός.

4.2 Κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων και ελεύθερος χρόνος

Ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους είναι άμεσα συνυφασμένος με οικογενειακούς παράγοντες και ιδιαίτερα με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και τα κοινωνικοοικονομικά στρώματα από τα οποία προέρχονται. Έρευνες υποστηρίζουν τη σημαντική σχέση των παραπάνω παραγόντων με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, καθώς αναφέρουν πως γονείς με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης καθοδηγούν τα παιδιά τους σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, επιλέγοντας αυτές που προωθούν το μέλλον των παιδιών (Θωίδης, 2000), ενώ οι περισσότερες δραστηριότητες έχουν άμεση σχέση με τον οικογενειακό προϋπολογισμό Θωίδης & Χανιωτάκης (2002). Επιπρόσθετα, οι γονείς με ανώτερο επίπεδο μόρφωσης, όπως αναδεικνύεται από έρευνα στον ελληνικό χώρο με τίτλο «Διαβάζοντας παιδικά βιβλία σε παιδιά προσχολικής ηλικίας ελληνικών οικογενειών», επιλέγουν την αγορά βιβλίων και την ανάγνωσή τους στα μικρά παιδιά, σε αντίθεση με τους γονείς χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου που δίνουν έμφαση και προτιμούν περισσότερο την ενασχόληση των παιδιών τους με το παιχνίδι σε σχέση με τα βιβλία (Natsiouroulou, Souliotis, Kyridis & Hatzisavvides, 2006). Επίσης, έρευνα σε νήπια της Κομοτηνής μέσω εννοιολογικών χαρτών, παρουσιάζει το θρήσκευμα και το πολιτιστικό υπόβαθρο ως παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο που τα παιδιά αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους. Τα νήπια της μουσουλμανικής κοινότητας έπαιζαν αποκλειστικά στο χώρο της αυλής τους, σε αντίθεση με τα νήπια ελληνικής καταγωγής που συμμετείχαν σε

πολλαπλές εξωτερικές δραστηριότητες (Τσιγγίδου, αδημοσίευτη διπλωματική εργασία, 2013).

Αποτελέσματα έρευνας από τον ευρωπαϊκό χώρο και συγκεκριμένα από τη Μεγάλη Βρετανία με τίτλο «Δραστηριότητες αναψυχής γονέων-παιδιών και πολιτιστικό κεφάλαιο στο Ηνωμένο Βασίλειο: Οι έμφυλες επιδράσεις της εκπαίδευσης και της κοινωνικής φοίτησης», ανέδειξε ως σημαντικό παράγοντα το κοινωνικομορφωτικό επίπεδο των μητέρων. Εργαζόμενες μητέρες με πανεπιστημιακή μόρφωση, αφιέρωναν λιγότερο χρόνο στην παρακολούθηση τηλεόρασης μαζί με τα παιδιά τους και πραγματοποιούσαν πιο πολλές εξωτερικές δραστηριότητες συγκριτικά με λιγότερο μορφωμένες και μη εργαζόμενες μητέρες Gracia (2015).

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας των (Gauthier et al., 2004) με τίτλο « Οι γονείς επενδύουν λιγότερο χρόνο στα παιδιά; Τάσεις σε επιλεγμένες βιομηχανικές χώρες », που πραγματοποιήθηκε σε 16 χώρες, διαπιστώθηκε η επιρροή του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, της εθνικότητας και πολιτισμικών παραγόντων, στον ελεύθερο χρόνο της οικογένειας, αποτυπώνοντας μια γενικότερη κοινωνική εικόνα. Επίσης, επιβεβαιώνουν ότι οι μητέρες οι προερχόμενες από υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα παιδιά προσχολικής ηλικίας συγκριτικά με τις μητέρες χαμηλότερης κοινωνικοοικονομικής φοίτησης, ενώ οι καλύτερα μορφωμένοι γονείς συνηθίζουν να ασχολούνται πιο πολύ με τα παιδιά τους παρέχοντας τους μεγαλύτερη ποικιλία δραστηριοτήτων. Αποτελέσματα έρευνας με τίτλο « Οικογένεια και ελεύθερος χρόνος: Οι απόψεις των γονέων » επισημαίνουν πως το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της μητέρας επηρεάζει τον ελεύθερο χρόνο όλης της οικογένειας, καθώς αυτή είναι υπεύθυνη για την οργάνωση του ελεύθερου χρόνου (Βράντση, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019).

Επίσης, σχετικά με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, έρευνα του Harrington (2015) στην Αυστραλία με τίτλο «Πρακτικές και έννοια σκόπιμου οικογενειακού ελεύθερου χρόνου μεταξύ εργατικών και μεσαίων τάξεων», ανέδειξε πως οι γονείς χαμηλών εισοδημάτων προτιμούν τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου με χαμηλό ή καθόλου κόστος για τη μετάδοση αξιών στα παιδιά τους και την αποφυγή άσχημων επιρροών. Αντίθετα γονείς υψηλότερων εισοδημάτων επιλέγουν πολιτιστικές δραστηριότητες με σκοπό την εκμάθηση καλών συνηθειών και αξιών από τα παιδιά τους που θα τους εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον. Επιπρόσθετα, σύμφωνα και με έρευνα της Wheeler (2014) το υψηλότερο οικονομικό επίπεδο των γονέων εξασφάλιζε στα παιδιά τους μεγαλύτερη συμμετοχή σε δραστηριότητες όπως οι επισκέψεις σε μουσεία και η παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων. Παρόμοια, διαπιστώνεται και στην έρευνα

της (Λιάμπα, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2014) με τίτλο « Παιδιά και άτυπη μάθηση στον ελεύθερο χρόνο » πως τα παιδιά από ανώτερα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα συμμετέχουν περισσότερο σε δραστηριότητες πολιτιστικού και μορφωτικού περιεχομένου. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η έρευνα της (Δημοπούλου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019) με τίτλο « Οικογένεια και ελεύθερος χρόνος: Οι απόψεις των παιδιών », καθώς αναφέρει ότι παιδιά με μητέρες υψηλού μορφωτικού επιπέδου επισκέπτονται συχνότερα μουσεία και εκθέσεις και αθλούνται περισσότερο.

4.3 Η εμπλοκή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

Αποτελέσματα ερευνών αναδεικνύουν τη διαφορετικότητα εμπλοκής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Από τη μία πλευρά αναλαμβάνουν τον ρόλο του καθοδηγητή στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, που σημαίνει ότι οργανώνουν τα προγράμματα των παιδιών, είναι υπεύθυνοι για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων και τη μεταφορά στους κατάλληλους χώρους (Wheeler, 2014), ενώ καθορίζουν τον τρόπο που τα παιδιά περνούν τον χρόνο τους στην πρώτη παιδική ηλικία διευκολύνοντας τις δραστηριότητές τους (Οοί, L., et al., 2020). Από την άλλη συμμετέχουν ενεργά σε κοινές δραστηριότητες μαζί με τα παιδιά τους νιώθοντας την ανάγκη να αξιοποιήσουν τον οικογενειακό χρόνο και να μοιραστούν κοινά ενδιαφέροντα και εμπειρίες με ιδιαίτερη σημασία (Shaw, 2008).

Σημαντική φαίνεται να είναι επίσης η αναγνώριση της προσπάθειας των παιδιών σε συγκεκριμένες δραστηριότητες καθώς και η παροχή γνώσεων από πλευράς των γονέων όπως αναφέρει η έρευνα της Δημοπούλου (ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019), με τίτλο «Οικογένεια και ελεύθερος χρόνος: Οι απόψεις των παιδιών». Επιπρόσθετα, από την έρευνα της Βράντση (ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019), διαφαίνεται πως οι γονείς παρέχουν ένα ενισχυτικό περιβάλλον για να αξιοποιήσουν τα παιδιά τους ουσιαστικά τον ελεύθερο χρόνο τους, μέσω γνώσεων, συμβουλών και ερεθισμάτων.

Η μελέτη των Gauthier et al. (2004) με τίτλο «Οι γονείς επενδύουν λιγότερο χρόνο στα παιδιά; Τάσεις σε επιλεγμένες βιομηχανικές χώρες», τονίζει την αύξηση του χρόνου στη συμμετοχή των μητέρων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους ανεξάρτητα από το αν εργάζονται ή όχι. Επίσης σε έρευνα στην Αυστραλία (Craig 2006b) με τίτλο « Εκπαίδευση γονέων, χρόνος επί πληρωμή και χρόνος με παιδιά: μια αυστραλιανή ανάλυση χρονικού ημερολογίου», τα στοιχεία δείχνουν ότι οι μητέρες αφιερώνουν σημαντικό χρόνο στα παιδιά τους, είτε μειώνοντας το χρόνο εργασίας

τους, είτε αφαιρώντας από τον προσωπικό τους ελεύθερο χρόνο και την προσωπική τους ψυχαγωγία. Ο χρόνος που μοιράζονται με τα παιδιά τους χαρακτηρίζεται από «ενεργή εμπλοκή» και όχι από παθητικές δραστηριότητες, καθώς παίζουν και αλληλεπιδρούν μαζί τους.

Επιπλέον, σε έρευνα της (Lareau, 2003 ό.α. στο Gracia, 2015) διαπιστώνεται ο σημαντικός ρόλος που έχουν οι μητέρες στην οργάνωση δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους, προτρέποντας και τους πατέρες να εμπλέκονται σ' αυτές. Αυτό πιθανόν συμβαίνει, γιατί γνωρίζουν τα οφέλη που προσφέρουν στην ανάπτυξη των παιδιών οι κοινές δραστηριότητες ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς. Επίσης, θεωρούν ότι δημιουργούν παιδιά με περισσότερες δυνατότητες και καλύτερη προετοιμασία για τη μετάβαση τους στον κόσμο των ενηλίκων (Gauthier et al.,2004).

4.4 Οφέλη από τις κοινές δραστηριότητες γονέων και παιδιών

Μέσα από τη βιβλιογραφία γίνεται αντιληπτό ότι το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί σημαντικό πλαίσιο, στο οποίο διαμορφώνεται η προσωπικότητα των παιδιών, ενώ η δομή της οικογένειας και οι σχέσεις των μελών μεταξύ τους επηρεάζουν τις επιλογές των παιδιών και τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου τους.

Ευρήματα ερευνών, όπως των Zabriskie & Mc Cormick (2001) με τίτλο «Οι επιρροές των οικογενειακών προτύπων αναψυχής στις αντιλήψεις για τη λειτουργία της οικογένειας», αναδεικνύουν τη σημαντικότητα του ελεύθερου οικογενειακού χρόνου, καθώς αναφέρουν πως η αξιοποίησή του συμβάλλει στην ενδυνάμωση των οικογενειακών σχέσεων, ενώ η ανταλλαγή κοινών εμπειριών μεταξύ των μελών μιας οικογένειας ευνοεί τη συνοχή και τη δυναμική της. Μέσω άλλης έρευνας με τίτλο «Κοινός ελεύθερος χρόνος γονέα -παιδιού σε τέσσερις χώρες», επίσης διαφαίνεται πως οι κοινές εμπειρίες στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου συσφίγγουν τους οικογενειακούς δεσμούς, προάγουν την επικοινωνία και έχουν πολλαπλά οφέλη στην κοινωνική και ψυχολογική ανάπτυξη των παιδιών (Craig & Mullan, 2011). Ο Daly (2001) τονίζει τη σημαντικότητα του ελεύθερου οικογενειακού χρόνου, αναφέροντας χαρακτηριστικά πως ακόμα και χωρίς να πραγματοποιείται κάποια δραστηριότητα, οι στιγμές χαλάρωσης που μοιράζονται τα μέλη της οικογένειας είναι ιδιαίτερα ευεργετικές.

Ο ελεύθερος οικογενειακός χρόνος γονέων και παιδιών έχει αντίκτυπο είτε άμεσα, είτε έμμεσα, στις δεξιότητες και στην πολιτιστική υποδομή των παιδιών. Η συμμετοχή των γονέων σε κοινές δραστηριότητες με τα παιδιά τους, όπως για παράδειγμα η

επίσκεψη σε μουσεία και βιβλιοθήκες ενισχύει το πολιτιστικό τους κεφάλαιο, ενώ η ενασχόληση των γονέων με πολιτιστικές δραστηριότητες εντός σπιτιού, όπως είναι η μουσική και το διάβασμα, λειτουργεί ως πρότυπο μίμησης που επηρεάζει και τις προτιμήσεις των παιδιών (Kraaykamp & Van Eijck, 2010).

Επιπλέον, σε έρευνά του (Gracia, 2015) με τίτλο «Δραστηριότητες αναψυχής γονέων-παιδιών και πολιτιστικό κεφάλαιο στο Ηνωμένο Βασίλειο: Οι έμφυλες επιδράσεις της εκπαίδευσης και της κοινωνικής φοίτησης», διαπιστώνεται η άμεση επιρροή του κοινού οικογενειακού χρόνου στις συνήθειες και τις αξίες των παιδιών, ενώ η Shaw (2008) στην έρευνά της με τίτλο « Οικογενειακός ελεύθερος χρόνος και μεταβαλλόμενες ιδεολογίες της πατρότητας», τονίζει πως δεν αποτελεί μόνο τρόπο διασκέδασης, αλλά και βασικό παράγοντα ανατροφής των παιδιών μέσω του οποίου παίρνουν μαθήματα για τη ζωή τους.

Τέλος, σύμφωνα με τον (Daly, 2002) ανάμεσα στις κοινές δραστηριότητες που είναι σημαντικές για την οικογένεια, θεωρούνται και οι οικογενειακές διακοπές, στη διάρκεια των οποίων γονείς και παιδιά αξιοποιούν το χρόνο τους μακριά από τις δραστηριότητες ρουτίνας και το άγχος της καθημερινότητας.

4.5 Ανακεφαλαίωση ερευνητικών δεδομένων

Στις μέρες μας δίνεται ιδιαίτερη σημασία στον ελεύθερο χρόνο των μικρών παιδιών, καθώς αποτελεί βασικό στοιχείο της κοινωνικοποίησης τους. Σ' αυτήν την ηλικία λειτουργεί ως εκπαιδευτικό στοιχείο, και συντελεί στην ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη (Craig & Mullan, 2012). Η σχέση των παιδιών με τον ελεύθερο χρόνο, σταθεροποιείται σχεδόν στα δεκαεννέα έτη και δύσκολα διαφοροποιείται αργότερα (Θωίδης, 2002). Σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών είναι η οικογένεια, οι φίλοι αλλά και οι προσωπικές επιλογές και επιθυμίες των παιδιών.

Σήμερα, η ενασχόληση των παιδιών με δραστηριότητες οθόνης παρουσιάζει μεγάλη συχνότητα στην καθημερινότητα τους (Natsiopoulos & Bletsou, 2011). Η συμμετοχή των παιδιών σε ψηφιακές δραστηριότητες έχει αυξηθεί, καθώς η πρόσβαση στους υπολογιστές είναι όλο και μεγαλύτερη (Martín Quintana et al., 2018), καταλαμβάνοντας μεγάλο μέρος από τον ελεύθερο χρόνο τους (Τσιγγίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2013). Παρά τη συχνή ενασχόληση των παιδιών με τα ηλεκτρονικά μέσα, το παιχνίδι εντός και εκτός σπιτιού παραμένει στις βασικές προτιμήσεις των παιδιών (Singer et al. 2009 Μαυρίδου, αδημοσίευτη διπλωματική εργασία, 2019), ενώ ακολουθεί η συμμετοχή σε αθλητικές και καλλιτεχνικές

δραστηριότητες και η ανάγνωση ιστοριών (Untaru et al. ·2014 Martín Quintana et al., 2018· Singer et al. (2009).

Το φύλο των παιδιών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τις επιλογές των παιδιών και τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Αποτελέσματα ερευνών αναδεικνύουν τη συμμετοχή των αγοριών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας σε αθλητικές κυρίως δραστηριότητες, σε αντίθεση με τα κορίτσια που φαίνεται να προτιμούν τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες. (Πνευματικός, Θωίδης & Γάκη, 2008 ·Wheeler, 2012).

Ένας ακόμα παράγοντας που παίζει σημαντικό ρόλο στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών είναι το κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Εργαζόμενες μητέρες με πανεπιστημιακό επίπεδο μόρφωσης, παρακολουθούσαν λιγότερο τηλεόραση μαζί με τα παιδιά τους και αφιέρωναν περισσότερο χρόνο σε εξωτερικές δραστηριότητες, συγκριτικά με μητέρες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου Gracia (2015), ενώ επέλεγαν συχνότερα την αγορά βιβλίων για ανάγνωσή στα μικρά παιδιά (Natsioroulou και συν., 2006). Επίσης γονείς με υψηλότερα εισοδήματα επιλέγουν περισσότερο πολιτιστικές και μορφωτικές δραστηριότητες όπως επισκέψεις σε μουσεία και παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων (Wheeler, 2014 ·Λιάμπα, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2014).

Ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος αφορά στη συμμετοχή των γονέων σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου μέσω συζήτησης, συμβουλών, παροχής ερεθισμάτων, παιχνιδιού, αλλά και καθοδήγησης των παιδιών (Wheeler, 2014 ·Craig 2006b· Βράντση, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία το οικογενειακό περιβάλλον θεωρείται σημαντικό πλαίσιο για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών. Η αξιοποίηση του ελεύθερου οικογενειακού χρόνου βοηθά την ενδυνάμωση των οικογενειακών σχέσεων ενώ η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των μελών της οικογένειας ενισχύει τη συνοχή της Zabriskie & Mc Cormick (2001) και συμβάλλει στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (Craig & Mullan, 2011). Ο ρόλος της μητέρας στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς αναλαμβάνει την οργάνωση του ελεύθερου χρόνου της οικογένειας (Βράντση, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019).

Μέρος Β΄

5. Μεθοδολογία Έρευνας

5.1 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση των αντιλήψεων των γονέων για τη διάθεση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους αλλά και την εμπλοκή των ιδίων στο χρόνο αυτό. Η συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών περιλαμβάνει από τη μια την καθοδήγηση, την ενθάρρυνση, τον προγραμματισμό, την οργάνωση, τη συζήτηση, ενώ από την άλλη την πραγματοποίηση κοινών δραστηριοτήτων και την ανταλλαγή εμπειριών με τα παιδιά τους.

Συνεπώς, τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας είναι τα εξής:

(1) Σε ποιες δραστηριότητες συμμετέχουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στον ελεύθερο τους χρόνο;

(2) Ποια είναι η άποψη των γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους;

(3) Πώς συμμετέχουν οι γονείς στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου των παιδιών;

(4) Ποια είναι η γνώμη των γονέων για τον σκοπό ενασχόλησης των παιδιών τους με εξωτερικές δραστηριότητες;

(5) Ποιοι είναι οι λόγοι που επιτρέπουν στα παιδιά τους τη χρήση νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο τους;

(6) Ποιες κοινές δραστηριότητες πραγματοποιούν γονείς και παιδιά στον ελεύθερο τους χρόνο;

Τα παραπάνω ερωτήματα εξετάστηκαν ως προς τα ατομικά χαρακτηριστικά γονέων και παιδιών όπως είναι το φύλο, η ηλικία, η φοίτηση αλλά και βάσει χαρακτηριστικών όπως η επαγγελματική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και ο αριθμός παιδιών της οικογένειας.

5.2 Ερευνητικές Υποθέσεις

Η επίτευξη των στόχων της έρευνας επιδιώχθηκε μέσα από την επίδοση ερωτηματολογίων σε γονείς παιδιών πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας. Οι υποθέσεις της έρευνας ήταν οι εξής:

Υπόθεση 1: Αναμένεται η ηλικία των παιδιών να διαφοροποιεί τη συμμετοχή σε δραστηριότητες. Τα παιδιά πρώτης παιδικής ηλικίας αναμένεται να επιλέγουν συχνότερα το αδόμητο παιχνίδι, ενώ στην προσχολική ηλικία το παιχνίδι με ψηφιακά μέσα αναμένεται να αντικαταστήσει τόσο τις δομημένες όσο και τις αδόμητες δραστηριότητες.

Η σπουδαιότητα του παιχνιδιού επισημαίνεται από πολλούς μελετητές, καθώς αποτελεί εγγενή διαδικασία για τα παιδιά και θεωρείται βασικός παράγοντας στην κοινωνική και πνευματική τους ανάπτυξη (Amory, 1999 όπ. αν. οι Vryzas & Tsiouridou 2002). Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας όμως φαίνεται να ασχολούνται αρκετά συχνά με δραστηριότητες οθόνης, μειώνοντας το παιχνίδι σε εξωτερικούς χώρους (Gray, 2011, Cherney & London, 2006,). Έρευνα επίσης των (Natsioroulou & Bletsou, 2011) αναφέρει ότι τα ψηφιακά μέσα έχουν αντικαταστήσει τις αδόμητες δραστηριότητες των παιδιών, όπως είναι η ανάγνωση παραμυθιών και το παιχνίδι με φίλους.

Υπόθεση 2: Το σύνολο των γονέων αναμένεται να συμμετέχει στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους. Αναμένεται η συμμετοχή να διαφοροποιείται ως προς την επαγγελματική κατάσταση των γονέων και το είδος της δραστηριότητας.

Έρευνα στη Μεγάλη Βρετανία αναφέρει ότι εργαζόμενες μητέρες με πανεπιστημιακή μόρφωση, αφιέρωναν λιγότερο χρόνο στην παρακολούθηση τηλεόρασης μαζί με τα παιδιά τους και πραγματοποιούσαν πιο πολλές εξωτερικές δραστηριότητες, συγκριτικά με λιγότερο μορφωμένες και μη εργαζόμενες μητέρες (Gracia, 2015). Επίσης, έρευνα στην Αυστραλία (Craig 2006b) τονίζει ότι οι μητέρες εμπλέκονται ενεργά σε δραστηριότητες παιχνιδιού και αλληλεπίδρασης με τα παιδιά τους, μειώνοντας το χρόνο εργασίας τους και αφιερώνοντας σημαντικό χρόνο στα παιδιά τους.

Υπόθεση 3: Οι περισσότεροι γονείς αναμένεται να δείχνουν ενδιαφέρον για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Αναμένεται το μορφωτικό επίπεδο των γονέων να επηρεάζει την επιλογή δραστηριοτήτων στον ελεύθερο χρόνο, δίνοντας έμφαση σε δραστηριότητες που θα βοηθήσουν μελλοντικά τα παιδιά τους.

Σύμφωνα με μελέτες ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους συνδέεται άμεσα με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Έρευνες υποστηρίζουν πως οι γονείς με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης επιλέγουν δραστηριότητες για τα παιδιά τους, που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους και θα τους παρέχουν ένα καλύτερο μέλλον (Θωίδης, 2000). Επιπλέον, οι γονείς με ανώτερο επίπεδο μόρφωσης, όπως φάνηκε σε έρευνα προτιμούν την αγορά βιβλίων για τα παιδιά τους, ενώ οι γονείς χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου δίνουν έμφαση

στο παιχνίδι σε σχέση με τα βιβλία (Natsiopoulos, Souliotis, Kyridis, & Hatzisavvides (2006). Επίσης, οι καλύτερα μορφωμένοι γονείς, ασχολούνται περισσότερο με τα παιδιά τους, προσφέροντας τους μεγαλύτερη ποικιλία δραστηριοτήτων (Gauthier et al., 2004) και δίνοντας βαρύτητα σε δραστηριότητες πολιτισμού, όπως επισκέψεις σε μουσεία, θέατρα, εκθέσεις κ.α. (Θωίδης, 2000· Gracia, 2015).

Υπόθεση 4: *Αναμένεται το φύλο των παιδιών να διαφοροποιεί την επιλογή δραστηριοτήτων στον ελεύθερο αλλά και στον οικογενειακό χρόνο.*

Οι παράγοντες που σχετίζονται με τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν τα παιδιά στον ελεύθερο χρόνο τους, φαίνεται να επηρεάζουν και τις επιλογές τους. Μέσα από διαφορετικές έρευνες διαφαίνεται πως το φύλο των παιδιών αποτελεί σημαντικό παράγοντα. Συγκεκριμένα, από την έρευνα των Cherney & London (2006) φάνηκε ότι τα αγόρια προσχολικής ηλικίας ασχολούνται περισσότερο με παιχνίδια στον υπολογιστή και αθλήματα, σε αντίθεση με τα κορίτσια της ίδιας ηλικίας που προτιμούν την τηλεόραση. Σε άλλη έρευνα, τα αγόρια συμμετείχαν σε αθλητικές κυρίως δραστηριότητες, ενώ τα κορίτσια προτιμούσαν δραστηριότητες μουσικής και τέχνης (Πνευματικός, Θωίδης & Γάκη, 2008). Το ίδιο αποτέλεσμα αναδεικνύει και η έρευνα της Wheeler (2012) καθώς τονίζει τη συμμετοχή των αγοριών σε αθλητικές δραστηριότητες, όπως το ποδόσφαιρο και των κοριτσιών σε καλλιτεχνικές, όπως ο χορός.

Υπόθεση 5: *Αναμένεται η στάση των γονέων απέναντι στη χρήση των νέων τεχνολογιών να είναι θετική στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους. Η ψυχαγωγία-παιχνίδι των παιδιών μέσω των νέων τεχνολογιών αναμένεται να αποτελεί σημαντικότερο κίνητρο από την εξοικείωση τους με τις νέες τεχνολογίες.*

Η χρήση του υπολογιστή σύμφωνα με τους (Valcke et al., 2010) αποτελεί βασική δραστηριότητα των παιδιών στο σπίτι. Σε έρευνα των (Natsiopoulos & Bletsou, 2011) διαπιστώθηκε ότι η ενασχόληση των μικρών παιδιών με τον υπολογιστή έχει κυρίως ψυχαγωγικό χαρακτήρα, ενώ οι γονείς κατέχουν σημαντικό ρόλο στην κατανόηση χρήσης των ψηφιακών μέσων από τα παιδιά. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η μελέτη των (Vryzas & Tsitouridou, 2002), που αναφέρουν τη χρήση του υπολογιστή από τα παιδιά κυρίως για λόγους παιχνιδιού.

5.3 Συμμετέχοντες

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν εθελοντικά 204 γονείς του νομού Φλώρινας. Η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος αναζητήθηκε με τη βολική μέθοδο.

Συγκεκριμένα δόθηκαν ερωτηματολόγια σε γονείς παιδιών πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας. Πριν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διευκρινίστηκε ο σκοπός της έρευνας και το πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγεται, ενώ ταυτόχρονα δηλώθηκε ρητά η εξασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων και των προσωπικών τους στοιχείων.

Από το σύνολο των συμμετεχόντων οι 175 , δηλαδή το 86% του δείγματος ήταν γυναίκες, ενώ οι 29, δηλαδή το 14% ήταν άνδρες. Οι ηλικίες των συμμετεχόντων κατηγοριοποιήθηκαν σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορούσε ηλικίες 25-35, η δεύτερη από 35-45, ενώ η τρίτη αφορούσε γονείς από 45-55. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη κατηγορία απαρτίστηκε από 80 γονείς, δηλαδή το 39.2 % του συνόλου του δείγματος, η δεύτερη από 115 γονείς, δηλαδή το 56.4% του συνόλου, οι οποίοι αποτελούσαν και την πολυπληθέστερη κατηγορία ενώ στην τρίτη κατηγορία ανήκαν 9 γονείς, δηλαδή το 4.4% του συνόλου.

Η επόμενη ερώτηση αναφερόταν στο επίπεδο σπουδών των γονέων, όπου υπήρχαν τρεις κλίμακες: Δημοτικό/ Γυμνάσιο, Λύκειο/ Τεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ. Συγκεκριμένα, οι γονείς που εντάχθηκαν στην πρώτη κατηγορία ήταν 2, δηλαδή το 1% του συνόλου, στη δεύτερη κατηγορία ήταν 81, δηλαδή το 39.7 % του συνόλου, και στην τρίτη κατηγορία ήταν 121, δηλαδή το 59.3% του συνόλου.

Ακολούθησε η ερώτηση που σχετιζόταν με την επαγγελματική κατάσταση των γονέων και υπήρχαν δυο επιλογές. Η πρώτη επιλογή αφορούσε στην περίπτωση που εργαζόνταν και οι δυο γονείς, ενώ η δεύτερη στην περίπτωση που εργαζόταν μόνο ο ένας γονέας. Επομένως, οι 119 ερωτηθέντες, δηλαδή το 58.3% του συνόλου του δείγματος απάντησαν πως εργαζόνταν και οι δυο γονείς, ενώ 85 από αυτούς, δηλαδή το 41.7% απάντησαν πως υπήρχε μόνο ένας εργαζόμενος γονέας στην οικογένεια.

Οι γονείς έδωσαν απαντήσεις και σε ερωτήματα που αφορούσαν τον αριθμό των παιδιών που υπάρχουν στην οικογένεια, το φύλο του παιδιού για το οποίο συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο καθώς και για τη φοίτηση. Με βάση τις παραπάνω απαντήσεις προέκυψε πως η πλειοψηφία των γονέων, 104 στον αριθμό, δηλαδή το 51 % του συνόλου έχει δύο παιδιά, ακολουθούν οι 53 γονείς, δηλ. το 26 % με τρία ή και παραπάνω παιδιά και τέλος 47 γονείς που αντιστοιχούν στο 23% με ένα παιδί.

Επιπλέον, σχετικά με το φύλο και τη φοίτηση των παιδιών για τα οποία κλήθηκαν οι γονείς να δώσουν απαντήσεις, τα 85 ερωτηματολόγια, δηλαδή το 41.7 %, αφορούσαν αγόρια, ενώ τα 119, δηλαδή το 58.3%, αφορούσαν κορίτσια. Τέλος, τα 104 ερωτηματολόγια, δηλαδή το 51 %, απαντήθηκαν για παιδιά που φοιτούν στον Παιδικό

Σταθμό, ενώ οι γονείς που απάντησαν για παιδιά του Νηπιαγωγείου ήταν 100, δηλαδή το 49 % του συνόλου.

Πίνακας 1: Συχνότητες και ποσοστά των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων στην έρευνα (N=204)

	Μεταβλητές	Κατηγορίες	Πλήθος (N)	Ποσοστό (%)
Στοιχεία Γονέων	Φύλο	A	29	14
		Γ	175	86
	Ηλικία	25-35	80	39.2
		35-45	115	56.4
		45-55	9	4.4
	Εκπαίδευση	Δημοτικό /Γυμνάσιο	2	1
		Λύκειο/ Τεχνική Σχολή	81	39.7
		Πανεπιστήμιο/ΑΤΕΙ	121	59.3
	Εργασία	Δύο Γονείς	119	58.3
		Ένας Γονέας	85	41.7
	Αριθμός παιδιών	1	47	23
		2	104	51
		3+	53	26

Στοιχεία Παιδιών	Φύλο Παιδιού	Αγόρι	85	41.7
		Κορίτσι	119	58.3
	Φοίτηση	Παιδικός Σταθμός	104	51
		Νηπιαγωγείο	100	49

5.4 Μέσα συλλογής δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων για τον σκοπό της έρευνας έγινε με την ποσοτική μέθοδο, η οποία θεωρείται κατάλληλη για την επιβεβαίωση ή μη των ερευνητικών ερωτημάτων και υποθέσεων, που βασίστηκαν στο θεωρητικό πλαίσιο αλλά και τον προσδιορισμό των σχέσεων μεταξύ συγκεκριμένων μεταβλητών, επαληθεύοντας ή όχι τις σχετικές προβλέψεις. Η χρήση της ποσοτικής έρευνας εξέτασε έναν μεγάλο αριθμό δείγματος γονέων με παιδιά προσχολικής ηλικίας, εξασφαλίζοντας την αντικειμενικότητα των αποτελεσμάτων.

Ως εργαλείο δομήθηκε ένα ερωτηματολόγιο (Cronbach's $\alpha=.80$) με έξι (6) ερωτήσεις κλειστού και μια (1) ανοιχτού τύπου και συμπληρώθηκε εθελοντικά και ανώνυμα από γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας. Οι απαντήσεις των ανοιχτών ερωτήσεων κατηγοριοποιήθηκαν και κωδικοποιήθηκαν. Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε σε ήδη δοκιμασμένα και υπάρχοντα ερωτηματολόγια και έρευνες σχετικές με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών (Θωίδης, 2000, ·Furtner–Kallmuzer, HossI, Janke, Kellermann & Lipski, 2002, ·Zabriskie & McCormick, 2001, ·Valcke, 2010). Πριν από το κύριο μέρος του ερωτηματολογίου προηγήθηκαν δημογραφικές ερωτήσεις σχετικές με το φύλο των γονέων, την ηλικία, το μορφωτικό τους επίπεδο, την εργασιακή τους κατάσταση, τον αριθμό παιδιών στην οικογένεια, καθώς και το φύλο και την φοίτηση του παιδιού για το οποίο απαντούσαν στο ερωτηματολόγιο.

Στο κύριο μέρος, το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ερωτήσεις, στις οποίες καλούνταν οι γονείς να απαντήσουν με τη βοήθεια της κλίμακας Likert, ενώ η ερώτηση ανοιχτού τύπου ζητούσε από τους γονείς να καταγράψουν, εάν υπάρχουν, κοινές δραστηριότητες που πραγματοποιούν μαζί με τα παιδιά τους.

Οι ερωτήσεις ήταν ταξινομημένες σε 6 θεματικούς άξονες. Συγκεκριμένα η πρώτη ομάδα των ερωτήσεων αφορούσε στις δραστηριότητες που συμμετέχουν τα παιδιά στον ελεύθερο χρόνο τους, η δεύτερη ομάδα ζητούσε τη γνώμη των γονέων για τον τρόπο που συμμετέχουν στις δραστηριότητες των παιδιών τους, στην τρίτη ομάδα ερωτήσεων οι γονείς έπρεπε να αναφέρουν κατά πόσο συμφωνούν με τον τρόπο διάθεσης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους. Στη συνέχεια στην τέταρτη ομάδα έπρεπε να καταγράψουν τη συμφωνία τους με τον σκοπό ενασχόλησης των παιδιών τους με εξωτερικές δραστηριότητες, στην πέμπτη έπρεπε να αναφέρουν τους λόγους που επιτρέπουν τη χρήση των ΤΠΕ στα παιδιά τους και, τέλος, στην έκτη έπρεπε να εκφράσουν τις επιθυμίες τους για τον προσωπικό τους ελεύθερο χρόνο.

1. Συχνότητα συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

Στη συγκεκριμένη ερώτηση καταγράφηκε το είδος των δραστηριοτήτων στις οποίες συμμετείχαν στον ελεύθερο χρόνο τους τα παιδιά της πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας και οι γονείς κλήθηκαν να απαντήσουν σε 15 ερωτήσεις. Οι συγκεκριμένες ερωτήσεις αφορούσαν δομημένες και μη δραστηριότητες, καθώς και δραστηριότητες με τις οποίες ασχολούνταν τα παιδιά τόσο μέσα όσο και έξω από το σπίτι στον ελεύθερό τους χρόνο. Σχετικά με τη συχνότητα συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες χρησιμοποιήθηκε μια κλίμακα τύπου Likert (0= ποτέ, 1= σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πολύ συχνά).

2. Τρόπος συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους

Σ' αυτήν την ερώτηση διερευνήθηκε ο τρόπος συμμετοχής των γονέων και η συχνότητά της στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, καθώς οι γονείς απάντησαν σε δεκατρείς (13) ερωτήσεις για το πως εμπλέκονται στις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά τους. Πιο συγκεκριμένα η συμμετοχή τους εξετάστηκε μέσω των συμβουλών και των ερεθισμάτων που δίνουν στα παιδιά τους, της συζήτησης και της ενημέρωσης που τους παρέχουν, του προγραμματισμού που κάνουν, της επιβράβευσης και της ενθάρρυνσης που τους προσφέρουν. Επιπλέον, εξετάστηκε η οικονομική υποστήριξη και η συνοδεία των παιδιών σε δραστηριότητες και η οργάνωση οικογενειακών εξορμήσεων και αθλητικών δραστηριοτήτων. Οι απαντήσεις και σ' αυτήν την ερώτηση βασίστηκαν σε 5βαθμια κλίμακα Likert.

3. Απόψεις των γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους

Στην τρίτη ερώτηση, η οποία περιλάμβανε εννέα (9) προτάσεις οι γονείς κλήθηκαν να εκφράσουν τις επιθυμίες τους για τον τρόπο που θέλουν τα παιδιά τους να αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους. Συγκεκριμένα, κάποιες από τις προτάσεις αφορούσαν στην ευχαρίστηση των παιδιών σχετικά με την οργάνωση του χρόνου τους ενώ άλλες έδιναν έμφαση στην μελλοντική αξιοποίηση των δραστηριοτήτων από τα παιδιά. Τέλος, κάποιες προτάσεις αναφέρονταν στο βαθμό που συμφωνούν οι γονείς με τον τρόπο που τα παιδιά τους διαθέτουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Οι γονείς απάντησαν ομοίως με μια 5βάθμια κλίμακα Likert (0= ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πολύ συχνά).

4. Σκοπός της ενασχόλησης των παιδιών με εξωτερικές δραστηριότητες

Η ερώτηση αυτή του ερωτηματολογίου διερεύνησε τον σκοπό ενασχόλησης των παιδιών με εξωτερικές δραστηριότητες. Οι ερωτώμενοι γονείς απάντησαν σε πέντε (5) προτάσεις δηλώνοντας τη συμφωνία τους σχετικά με τον σκοπό της ενασχόλησης των παιδιών τους με εξωτερικές δραστηριότητες. Η ερώτηση απαντήθηκε με τη 5βάθμια κλίμακα Likert (0= καθόλου, 1= λίγο, 2= αρκετά, 3= πολύ, 4= πάρα πολύ).

5. Η χρήση νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

Η συγκεκριμένη ερώτηση ζητούσε από τους γονείς να αναφέρουν τους λόγους για τους οποίους επιτρέπουν τη χρήση των νέων τεχνολογιών στα παιδιά τους κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους. Οι προτάσεις περιλάμβαναν τη μάθηση, τη ψυχαγωγία- παιχνίδι, την εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες και τέλος την επιβράβευση καλής συμπεριφοράς μετά από κάποια δραστηριότητα. Οι γονείς κλήθηκαν να σημειώσουν τους τρεις σημαντικότερους λόγους με βάση τη συχνότητα χρήσης των νέων τεχνολογιών από τα παιδιά.

6. Προσωπικός ελεύθερος χρόνος των γονέων

Προκειμένου να διερευνηθούν τα προσωπικά ενδιαφέροντα των γονέων στον ελεύθερο χρόνο τους, οι γονείς απάντησαν με βάση τη 5βάθμια κλίμακα Likert (0= ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πάντα) και καταγράφηκε ο τρόπος που επιθυμούν να περνούν τον ελεύθερό τους χρόνο. Η συγκεκριμένη ερώτηση εστίασε στις προτιμήσεις των γονέων για τον τρόπο που διαθέτουν το χρόνο τους,

περιλαμβάνοντας τόσο την οικογένειά τους και τους φίλους, όσο και την προσωπική τους ψυχαγωγία και ξεκούραση.

7. Κοινές δραστηριότητες γονέων και παιδιών

Η τελευταία ερώτηση, η οποία ήταν ανοιχτού τύπου στόχευε να διερευνήσει τα κοινά ενδιαφέροντα των γονέων με τα παιδιά τους στον ελεύθερό τους χρόνο. Συγκεκριμένα υπήρχε η επιλογή « Όχι » ως απάντηση αν δεν συμμετείχαν σε κοινές δραστηριότητες και η επιλογή « Ναι » αν συμμετείχαν. Στη δεύτερη περίπτωση ανέφεραν αναλυτικά τις δραστηριότητες που συμμετείχε ο ερωτώμενος με το παιδί, ο/η σύζυγος με το παιδί και τέλος αυτές που εμπλέκονταν και οι δύο γονείς.

5.5 Διαδικασία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε γονείς παιδιών που φοιτούν σε παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία του δήμου Φλώρινας και Αμυνταίου. Η χρονική διάρκεια της έρευνας ήταν δυο μήνες, Φεβρουάριο – Μάρτιο 2021. Από το σύνολο των ερωτηματολογίων, κάποια μοιράστηκαν σε γονείς από την ίδια την ερευνήτρια, κάποια άλλα δόθηκαν σε σχολεία για να προωθηθούν μέσω των νηπίων στους γονείς και κάποια συμπληρώθηκαν διαδικτυακά μέσω της εφαρμογής google forms. Η επιλογή των σχολείων έγινε τυχαία, χωρίς συγκεκριμένο κριτήριο.

5.6 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας

Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της έρευνας αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικούς παράγοντες σε μια ερευνητική διαδικασία. Γι' αυτό έγιναν προσπάθειες για τη διεξαγωγή αξιόπιστων αποτελεσμάτων. Συγκεκριμένα, πριν διανεμηθεί το σύνολο των ερωτηματολογίων της έρευνας, συμπληρώθηκαν δοκιμαστικά 10 ερωτηματολόγια από τον πληθυσμό της έρευνας. Η δοκιμαστική συμπλήρωση δεν ανέδειξε ασάφειες ή σημεία μη κατανοητά και αυτό φάνηκε από τις ανατροφοδοτήσεις των συμμετεχόντων. Το γεγονός ότι οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου προήλθαν από ερωτηματολόγια των οποίων οι ερωτήσεις έχουν ήδη δοκιμαστεί και χρησιμοποιηθεί, εξασφαλίζει την εγκυρότητά τους. Η διερεύνηση της αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων της έρευνας, έγινε με τον δείκτη α του Cronbach, ο οποίος μετράει αν υπάρχει εσωτερική συνοχή και αξιοπιστία στο ερωτηματολόγιο και ενδείκνυται όταν έχει χρησιμοποιηθεί η κλίμακα

Likert (Ουζούνη και Νακάκης, 2011). Ο δείκτης Cronbach παίρνει τιμές από το μηδέν μέχρι και τη μονάδα και αυτές που πλησιάζουν στη μονάδα φανερώνουν και υψηλότερη αξιοπιστία. Η τιμή του δείκτη α της παρούσας έρευνας είναι 0.80.

5.7 Ανάλυση δεδομένων

Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο IBM SPSS Statistics και συγκεκριμένα η έκδοση 26.0. Μετά την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν και καταχωρήθηκαν στο πρόγραμμα στατιστικής IBM SPSS μέσω του οποίου διεξήχθη και η στατιστική ανάλυση. Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η περιγραφική στατιστική ανάλυση για την παρουσίαση των συχνοτήτων και των τιμών που εμφανίζουν οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε και ο έλεγχος t-test για ανεξάρτητα δείγματα και ο έλεγχος διακύμανσης Anova. Για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας δημιουργήθηκαν επτά άξονες μεταβλητών που σχετίζονται με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας.

6. Αποτελέσματα

6.1 Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών

Σχετικά με την πρώτη ερώτηση όπου διερευνήθηκε το είδος των δραστηριοτήτων στις οποίες συμμετέχουν τα μικρά παιδιά στον ελεύθερο τους χρόνο σύμφωνα με τον περιγραφικό πίνακα των μέσων όρων (Πίνακας 2), παρατηρήθηκε πως οι περισσότερες απαντήσεις δόθηκαν για το παιχνίδι στο σπίτι ($M.O.= 3.5$). Η αμέσως επόμενη δραστηριότητα στις προτιμήσεις των παιδιών σχετιζόταν με το παιχνίδι έξω ($M.O.=3.09$), και το διάβασμα παραμυθιών ($M.O.=3.05$), ενώ ακολούθησε το παιχνίδι στην παιδική χαρά ($M.O.= 2.91$) και το ποδήλατο ($M.O.=2.59$). Με τον μέσο όρο να ξεπερνά το 1 ακολούθησαν το παιχνίδι στο κινητό ($M.O.=1.80$) η απασχόλησή τους σε ιδιωτικά κέντρα ($M.O.=1.33$), η ενασχόληση με τάμπλετ ($M.O.=1.28$) και η χρήση υπολογιστή ($M.O.= 1$). Μέσο όρο μικρότερο από 1 συγκέντρωσαν η ενασχόληση σε γυμναστήριο ($M.O.=.78$), σε αθλητικές δραστηριότητες ($M.O.=.76$) και η συμμετοχή των παιδιών σε δημόσια κέντρα φροντίδας ($M.O.=.64$) Τέλος οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες ($M.O.=.55$) και η συμμετοχή σε παιδική χορωδία ($M.O.=.28$) και στο ωδείο ($M.O.=.24$) έδειξαν τις μικρότερες προτιμήσεις στις επιλογές των παιδιών.

Πίνακας 2: Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

	M.O.	T.A.
Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, επιτραπέζια κ.α.)	3.5	0.733
Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)	3.09	0.943
Ακούει παραμύθια	3.05	1.006
Παίζει στην παιδική χαρά	2.91	0.84
Κάνει ποδήλατο	2.59	1.021
Παίζει με κινητό	1.8	1.252
Ασχολείται με δραστηριότητες σε ιδιωτικά κέντρα επιμέλειας (π.χ. παιδότοπος)	1.33	1.143
Παίζει με τάμπλετ	1.28	1.296
Παίζει με υπολογιστή	1	1.21
Πηγαίνει σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο,	0.78	1.15

παραδοσιακοί χοροί)		
Συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.α.)	0.76	1.222
Πηγαίνει σε δημόσια κέντρα φροντίδας και ψυχαγωγίας (ΚΔΑΠ)	0.64	1.226
Συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (π.χ. ζωγραφική – εικαστικά)	0.55	1.023
Ασχολείται με το τραγούδι (παιδική χορωδία)	0.28	0.719
Πηγαίνει σε ωδείο (μουσική προπαιδεία)	0.24	0.718

Προκειμένου να διερευνήσουμε τη σχέση ανάμεσα στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και το φύλο των παιδιών για τα οποία έδωσαν απαντήσεις οι γονείς, στον μη παραμετρικό έλεγχο Mann - Whitney που έγινε (Πίνακας 3), φάνηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ του φύλου των παιδιών και των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων ($U=4381.0$, $z=-2.09$, $p < .05$), των αθλητικών δραστηριοτήτων($U=4339.0$, $z=-2.06$, $p < .05$), καθώς επίσης και μεταξύ του φύλου και της πρότασης «Πηγαίνει σε γυμναστήριο», ($U=4226.0$, $z=-2.31$, $p < .05$). Πιο συγκεκριμένα διαπιστώθηκε ότι τα αγόρια ασχολούνταν περισσότερο με αθλητικές δραστηριότητες σε σχέση με τα κορίτσια, ενώ αντίθετα τα κορίτσια συμμετείχαν συχνότερα από τα αγόρια σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες και σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο).

Πίνακας 3: Φύλο παιδιού και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

	Φύλο παιδιού	Μ.Ο.	Τ.Α.
Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, επιτραπέζια κ.α.)	αγόρι	3.49	.701
	κορίτσι	3.51	.758
Παίζει στην παιδική χαρά	αγόρι	2.86	.804
	κορίτσι	2.94	.866
Ακούει παραμύθια	αγόρι	3.07	1.021
	κορίτσι	3.03	.999
Παίζει με υπολογιστή	αγόρι	1.05	1.308
	κορίτσι	.96	1.138
Παίζει με ταμπλετ	αγόρι	1.31	1.328
	κορίτσι	1.26	1.279
Παίζει με κινητό	αγόρι	1.89	1.244

	κορίτσι	1.74	1.259
Κάνει ποδήλατο	αγόρι	2.54	1.171
	κορίτσι	2.62	.902
Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)	αγόρι	3.20	.884
	κορίτσι	3.01	.979
Πηγαίνει σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο, παραδοσιακοί χοροί)	αγόρι	.58	1.062
	κορίτσι	.93	1.191
Πηγαίνει σε ωδείο (μουσική προπαιδεία)	αγόρι	.28	.750
	κορίτσι	.20	.696
Συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.α.)	αγόρι	1.00	1.397
	κορίτσι	.59	1.053
Ασχολείται με το τραγούδι (παιδική χορωδία)	αγόρι	.20	.594
	κορίτσι	.34	.795
Πηγαίνει σε δημόσια κέντρα φροντίδας και ψυχαγωγίας (ΚΔΑΠ)	αγόρι	.69	1.263
	κορίτσι	.61	1.202
Ασχολείται με δραστηριότητες σε ιδιωτικά κέντρα επιμέλειας (π.χ. παιδότοπος)	αγόρι	1.40	1.026
	κορίτσι	1.28	1.221
Συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (π.χ. ζωγραφική – εικαστικά)	αγόρι	.36	.843
	κορίτσι	.69	1.118

Για να διερευνηθεί αν η επαγγελματική κατάσταση των γονέων διαφοροποιεί τις απαντήσεις τους σχετικά με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών, εφαρμόστηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann – Whitney (Πίνακας 4) και βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της επαγγελματικής κατάστασης των γονέων και της συμμετοχής των παιδιών «σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες» ($U=4148.0$, $z=-2.80$, $p < .05$), «στο γυμναστήριο» ($U=4011.5$, $z=-2.91$, $p < .05$) « στο ωδείο» ($U=4573.5$, $z=-2.01$, $p < .05$) «σε αθλητικές δραστηριότητες» ($U=4175.0$, $z=-2.53$, $p < .05$) και τέλος « σε δημόσια κέντρα φροντίδας» ($U=4432.0$, $z=-1.99$, $p < .05$). Σ' όλες τις παραπάνω δραστηριότητες στις οποίες παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ της επαγγελματικής κατάστασης των γονέων, οι δυο εργαζόμενοι γονείς εμφάνισαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τον έναν εργαζόμενο γονέα.

Πίνακας 4: Επαγγελματική κατάσταση γονέων και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

	Επαγγελματική Κατάσταση	M.O.	T.A.
Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, επιτραπέζια κ.α.)	Και οι δύο	3.57	.696
	Ο ένας	3.41	.776
Παίζει στην παιδική χαρά	Και οι δύο	2.85	.840
	Ο ένας	2.99	.838
Ακούει παραμύθια	Και οι δύο	3.08	.979
	Ο ένας	3.00	1.047
Παίζει με υπολογιστή	Και οι δύο	.96	1.182
	Ο ένας	1.05	1.253
Παίζει με ταμπλετ	Και οι δύο	1.22	1.243
	Ο ένας	1.36	1.370
Παίζει με κινητό	Και οι δύο	1.77	1.265
	Ο ένας	1.85	1.239
Κάνει ποδήλατο	Και οι δύο	2.54	1.007
	Ο ένας	2.66	1.041
Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)	Και οι δύο	3.17	.876
	Ο ένας	2.98	1.023
Πηγαίνει σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο, παραδοσιακοί χοροί)	Και οι δύο	.97	1.224
	Ο ένας	.52	.983
Πηγαίνει σε ωδείο (μουσική προπαιδεία)	Και οι δύο	.29	.752
	Ο ένας	.15	.664
Συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.α.)	Και οι δύο	.91	1.262
	Ο ένας	.55	1.139
Ασχολείται με το τραγούδι (παιδική χορωδία)	Και οι δύο	.29	.705
	Ο ένας	.26	.742
Πηγαίνει σε δημόσια κέντρα φροντίδας και ψυχαγωγίας (ΚΔΑΠ)	Και οι δύο	.75	1.257
	Ο ένας	.49	1.171
Ασχολείται με δραστηριότητες σε ιδιωτικά κέντρα επιμέλειας (π.χ. παιδότοπος)	Και οι δύο	1.33	1.074
	Ο ένας	1.33	1.238
Συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (π.χ. ζωγραφική – εικαστικά)	Και οι δύο	.71	1.100
	Ο ένας	.34	.867

Για να ελέγξουμε εάν υφίσταται σημαντική σχέση ανάμεσα στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών και τη φοίτηση τους πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος T Test (Πίνακας 5) για τα ανεξάρτητα δείγματα. Από τον έλεγχο εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην φοίτηση και στις δραστηριότητες «Παίζοντας υπολογιστή» [$t(202)=-4,020, p <.05$], « Παίζοντας τάμπλετ» [$t(202)=-.602, p <.05$], και «Κάνοντας ποδήλατο» [$t(202)=-2,384 p <.05$]. Σ' όλες τις παραπάνω προτάσεις στις οποίες παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ της φοίτησης των παιδιών, τα παιδιά που φοιτούσαν στο νηπιαγωγείο εμφάνισαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τα παιδιά που πήγαιναν στον παιδικό σταθμό.

Επιπλέον, για να διερευνήσουμε αν διαφοροποιούνται οι απόψεις των γονέων ως προς την φοίτηση των παιδιών τους και τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου πραγματοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney Test. Η ανάλυση ανέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην φοίτηση του παιδιού και στις δραστηριότητες «Στο ωδείο» ($U= 4639.0, z= -2.298, p < .05$) σε «Δημόσια κέντρα φροντίδας», ($U= 3939.0, z= -3.968, p < .05$) σε «Καλλιτεχνικές δραστηριότητες» ($U= 4402.5, z= -2.426, p < .05$) σε «Γυμναστήριο» ($U= 3469.5 z= -4.748, p < .05$) και σε «Αθλητικές δραστηριότητες» ($U= 3268.5, z= -5.474, p <.05$). Συγκεκριμένα, τα παιδιά που πήγαιναν στο Νηπιαγωγείο συμμετείχαν πιο συχνά στις παραπάνω δραστηριότητες συγκριτικά με τα παιδιά του παιδικού σταθμού.

Πίνακας 5: Φοίτηση παιδιού και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

	Φοίτηση παιδιού	Μ.Ο.	Τ.Α
Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, επιτραπέζια κ.α.)	Παιδικός Σταθμός	3.55	.695
	Νηπιαγωγείο	3.46	.771
Παίζει στην παιδική χαρά	Παιδικός Σταθμός	2.91	.837
	Νηπιαγωγείο	2.90	.847
Ακούει παραμύθια	Παιδικός Σταθμός	2.96	1.051
	Νηπιαγωγείο	3.14	.954
Παίζει με υπολογιστή	Παιδικός Σταθμός	.67	1.074
	Νηπιαγωγείο	1.33	1.256

Παίζει με τάμπλετ	Παιδικός Σταθμός	1.03	1.288
	Νηπιαγωγείο	1.54	1.259
Παίζει με κινητό	Παιδικός Σταθμός	1.86	1.347
	Νηπιαγωγείο	1.75	1.149
Κάνει ποδήλατο	Παιδικός Σταθμός	2.42	1.086
	Νηπιαγωγείο	2.76	.922
Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)	Παιδικός Σταθμός	3.00	.965
	Νηπιαγωγείο	3.18	.914
Πηγαίνει σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο, παραδοσιακοί χοροί)	Παιδικός Σταθμός	.43	.922
	Νηπιαγωγείο	1.15	1.250
Πηγαίνει σε ωδείο (μουσική προπαιδεία)	Παιδικός Σταθμός	.11	.416
	Νηπιαγωγείο	.37	.917
Συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.α.)	Παιδικός Σταθμός	.31	.789
	Νηπιαγωγείο	1.3	1.406
Ασχολείται με το τραγούδι (παιδική χορωδία)	Παιδικός Σταθμός	.21	.602
	Νηπιαγωγείο	.35	.821
Πηγαίνει σε δημόσια κέντρα φροντίδας και ψυχαγωγίας (ΚΔΑΠ)	Παιδικός Σταθμός	.29	.821
	Νηπιαγωγείο	1.01	1.453
Ασχολείται με δραστηριότητες σε ιδιωτικά κέντρα επιμέλειας (π.χ. παιδότοπος)	Παιδικός Σταθμός	1.26	1.149
	Νηπιαγωγείο	1.40	1.137
Συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (π.χ. ζωγραφική – εικαστικά)	Παιδικός Σταθμός	.40	.898
	Νηπιαγωγείο	.71	1.122

Προκειμένου να εξεταστούν διαφορές ως προς τη μεταβλητή της ηλικίας των γονέων και των δραστηριοτήτων στις οποίες συμμετείχαν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, πραγματοποιήθηκε επίσης ο έλεγχος T Test (Πίνακας 6), ο οποίος έδειξε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην ηλικία των γονέων και την πρόταση «Ακούει παραμύθια» [$t(200)= 2.013, p <.05$], ενώ στον μη παραμετρικό έλεγχο Mann - Whitney που έγινε, φάνηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ηλικίας των γονέων και της πρότασης « Παίζει στην παιδική χαρά» ($U=4019.5, z=-1.988, p <.05$).

Ειδικότερα, οι γονείς που ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 25-35, ανέφεραν τόσο τη δραστηριότητα «Ακούει παραμύθια», όσο και τη δραστηριότητα «Παίζει στην παιδική χαρά» με μεγαλύτερη συχνότητα σε σχέση με τους γονείς της ηλικιακής ομάδας 35-45.

Πίνακας 6: Ηλικία γονέων και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

	Ηλικία γονέων	Μ.Ο.	Τ.Α.
Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, επιτραπέζια κ.α.)	25-35	3.48	.779
	35-45	3.53	.706
Παίζει στην παιδική χαρά	25-35	3.08	.725
	35-45	2.79	.893
Ακούει παραμύθια	25-35	3.23	.981
	35-45	2.93	1.018
Παίζει με υπολογιστή	25-35	.94	1.266
	35-45	1.01	1.168
Παίζει με τάμπλετ	25-35	1.41	1.338
	35-45	1.20	1.270
Παίζει με κινητό	25-35	1.79	1.260
	35-45	1.82	1.260
Κάνει ποδήλατο	25-35	2.71	1.070
	35-45	2.51	.990
Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)	25-35	3.11	.994
	35-45	3.07	.920
Πηγαίνει σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο, παραδοσιακοί χοροί)	25-35	.81	1.223
	35-45	.77	1.112
Πηγαίνει σε ωδείο (μουσική προπαιδεία)	25-35	.20	.701
	35-45	.25	.734
Συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.α.)	25-35	.86	1.310
	35-45	.70	1.171
Ασχολείται με το τραγούδι (μουσική προπαιδεία)	25-35	.26	.707
	35-45	.29	.733
Πηγαίνει σε δημόσια κέντρα φροντίδας και ψυχαγωγίας (ΚΔΑΠ)	25-35	.78	1.350
	35-45	.56	1.143
Ασχολείται με δραστηριότητες σε ιδιωτικά κέντρα επιμέλειας (π.χ. παιδότοπος)	25-35	1.36	1.172
	35-45	1.31	1.129
	25-35	.56	1.077

Συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (π.χ. ζωγραφική – εικαστικά)	35-45	.55	.997
---	-------	-----	------

Επιπρόσθετα, για να διερευνηθεί αν το μορφωτικό επίπεδο των γονέων διαφοροποιεί τις απαντήσεις τους στην ερώτηση που σχετίζεται με τη συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες, από τον έλεγχο T Test που πραγματοποιήθηκε (Πίνακας 7), εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο των γονέων και στις προτάσεις « Παίζει στην παιδική χαρά» [$t(202)= 2.532, p <.05$] και «Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)» [$t(202)= 2.085, p <.05$]. Πιο αναλυτικά, οι απόφοιτοι Λυκείου και στις δυο προτάσεις εμφάνισαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους απόφοιτους Πανεπιστημίου.

Επιπλέον, για να διερευνήσουμε αν το μορφωτικό επίπεδο των γονέων διαφοροποιεί τις απόψεις τους σε σχέση με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους, πραγματοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney Test. Η ανάλυση ανέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο των γονέων και της πρότασης «Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, επιτραπέζια κ.α.)» ($U= 4301.0, z= 2.032, p < .05$). Συγκεκριμένα, οι γονείς με μορφωτικό επίπεδο Πανεπιστημίου ($M.O.=3.60, T.A. = .666$), συμφώνησαν περισσότερο με την παραπάνω πρόταση σε σχέση με τους απόφοιτους Λυκείου ($M.O.=3.37, T.A. = .807$).

Πίνακας 7: Επίπεδο σπουδών και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

	Επίπεδο Σπουδών	Μ.Ο.	Τ.Α.
Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, επιτραπέζια κ.α.)	Λύκειο	3.37	.807
	Πανεπιστήμιο	3.60	.666
Παίζει στην παιδική χαρά	Λύκειο	3.08	.768
	Πανεπιστήμιο	2.79	.868
Ακούει παραμύθια	Λύκειο	2.88	1.098
	Πανεπιστήμιο	3.17	.925
Παίζει με υπολογιστή	Λύκειο	1.02	1.189
	Πανεπιστήμιο	.98	1.228
Παίζει με τάμπλετ	Λύκειο	1.49	1.347
	Πανεπιστήμιο	1.13	1.245

Παίζει με κινητό	Λύκειο	1.88	1.214
	Πανεπιστήμιο	1.75	1.280
Κάνει ποδήλατο	Λύκειο	2.69	1.047
	Πανεπιστήμιο	2.52	1.001
Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)	Λύκειο	3.25	.909
	Πανεπιστήμιο	2.98	.953
Πηγαίνει σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο, παραδοσιακοί χοροί)	Λύκειο	.69	1.115
	Πανεπιστήμιο	.85	1.174
Πηγαίνει σε ωδείο (μουσική προπαιδεία)	Λύκειο	.19	.723
	Πανεπιστήμιο	.26	.716
Συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.α.)	Λύκειο	.70	1.247
	Πανεπιστήμιο	.80	1.208
Ασχολείται με το τραγούδι (παιδική χορωδία)	Λύκειο	.34	.801
	Πανεπιστήμιο	.24	.659
Πηγαίνει σε δημόσια κέντρα φροντίδας και ψυχαγωγίας (ΚΔΑΠ)	Λύκειο	.61	1.238
	Πανεπιστήμιο	.66	1.222
Ασχολείται με δραστηριότητες σε ιδιωτικά κέντρα επιμέλειας (π.χ. παιδότοπος)	Λύκειο	1.34	1.192
	Πανεπιστήμιο	1.32	1.112
Συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (π.χ. ζωγραφική – εικαστικά)	Λύκειο	.49	.967
	Πανεπιστήμιο	60	1.061

6.2 Τρόπος συμμετοχής των γονέων στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών

Στο ερώτημα σχετικά με τον τρόπο που οι γονείς συμμετέχουν στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους (Πίνακας 8), μεγαλύτερο μέσο όρο συγκέντρωσε η πρόταση «Επιβραβεύουμε το παιδί» ($M.O.=3.74$). Ακολούθησαν οι προτάσεις «Δέχεται ερεθίσματα» ($M.O.=3.41$), «Ενημερώνουμε το παιδί» ($M.O.=3.37$), και «Ενθαρρύνουμε το παιδί» ($M.O.= 3.21$). Η πρόταση «Παρακολουθούμε το παιδί» συγκέντρωσε μέσο όρο 3.19, ενώ η πρόταση «Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες συγκέντρωσε μέσο όρο 3.06. Μέση τιμή < 3 εμφάνισαν οι προτάσεις «Δίνουμε έμφαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, μέσω προγραμματισμού και τήρησης ωραρίου»

(*M.O.*=2.79), αλλά και η πρόταση «Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες» (*M.O.*=2.79). Επίσης η πρόταση «Οργανώνουμε οικογενειακές εξορμήσεις, ταξίδια, διακοπές» (*M.O.*=2.82) και «Πραγματοποιούμε αθλητικές δραστηριότητες » (*M.O.*=2.02) Τέλος, με μέση τιμή < 2 ακολούθησαν οι προτάσεις «Δεν στηρίζουμε δραστηριότητες με υψηλό κόστος» (*M.O.*= 1.43), και « Επίσκεψη σε μουσεία» (*M.O.*= 1.43), ενώ η πρόταση «Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας» συγκέντρωσε μέσο όρο 0.79.

Πίνακας 8: Συμμετοχή γονέων στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών

	M.O.	T.A.
Επιβραβεύουμε το παιδί όταν τα καταφέρνει με κάποια δραστηριότητα	3.74	0.533
Το παιδί δέχεται ερεθίσματα και συμβουλές	3.41	0.700
Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία	3.37	0.887
Ενθαρρύνουμε το παιδί να συμμετέχει σε κάποια δραστηριότητα με βάση την κλίση του (ταλέντο)	3.21	0.929
Παρακολουθούμε το παιδί όταν συμμετέχει σε κάποια φυσική δραστηριότητα ή άθλημα	3.19	1.071
Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	3.06	0.899
Οργανώνουμε οικογενειακές εξορμήσεις, ταξίδια, διακοπές	2.82	0.963
Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες	2.79	1.266
Δίνουμε έμφαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, μέσω προγραμματισμού και τήρησης ωραρίου	2.79	1.104
Πραγματοποιούμε αθλητικές δραστηριότητες (πεζοπορία, αναρρίχηση)	2.02	1.216
Δεν στηρίζουμε δραστηριότητες με υψηλό κόστος	1.43	1.187
Επισκεπτόμαστε μουσεία/ ιστορικούς χώρους	1.43	1.046
Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας	0.79	0.913

Για να διερευνηθεί αν η επαγγελματική κατάσταση των γονέων διαφοροποιεί τον τρόπο συμμετοχής τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, εφαρμόστηκε ο παραμετρικός στατιστικός έλεγχος T-Test (Πίνακας 9), μέσω του οποίου διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην επαγγελματική κατάσταση των γονέων και

την πρόταση « Οργανώνουμε οικογενειακές εξορμήσεις, ταξίδια, διακοπές » [$t(202)=2.630, p <.05$]. Αναλυτικότερα, οι οικογένειες με δύο εργαζόμενους γονείς οργάνωναν συχνότερα οικογενειακές εξορμήσεις ($M.O.=2.97, T.A. = .965$), σε σχέση με τις οικογένειες στις οποίες εργάζονταν μόνο ο ένας γονέας ($M.O.=2.61, T.A.= .927$).

Πίνακας 9: Εργασία γονέων και τρόπος συμμετοχής στις δραστηριότητες

	Επαγγελματική Κατάσταση Γονέων	M.O.	T.A.
Το παιδί δέχεται ερεθίσματα και συμβουλές	Και οι δύο	3.45	.673
	Ο ένας	3.36	.738
Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	Και οι δύο	3.02	.948
	Ο ένας	3.13	.828
Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες	Και οι δύο	2.92	1.144
	Ο ένας	2.61	1.407
Δίνουμε έμφαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, μέσω προγραμματισμού και τήρησης ωραρίου	Και οι δύο	2.83	1.052
	Ο ένας	2.74	1.177
Επιβραβεύουμε το παιδί όταν τα καταφέρνει με κάποια δραστηριότητα	Και οι δύο	3.78	.490
	Ο ένας	3.67	.585
Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία	Και οι δύο	3.34	.906
	Ο ένας	3.41	.863
Ενθαρρύνουμε το παιδί να συμμετέχει σε κάποια δραστηριότητα με βάση την κλίση του (ταλέντο)	Και οι δύο	3.25	.866
	Ο ένας	3.14	1.014
Παρακολουθούμε το παιδί όταν συμμετέχει σε κάποια φυσική δραστηριότητα ή άθλημα	Και οι δύο	3.22	1.010
	Ο ένας	3.14	1.156
Δεν στηρίζουμε δραστηριότητες που το κόστος τους είναι ιδιαίτερα υψηλό	Και οι δύο	1.30	1.101
	Ο ένας	1.61	1.283
Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας	Και οι δύο	.87	.916
	Ο ένας	.68	.903
	Και οι δύο	2.97	.965

Οργανώνουμε οικογενειακές εξορμήσεις, ταξίδια, διακοπές	Ο ένας	2.61	.927
Πραγματοποιούμε αθλητικές δραστηριότητες (πεζοπορία, αναρρίχηση)	Και οι δύο	2.08	.246
	Ο ένας	1.93	1.173
Επισκεπτόμαστε μουσεία/ιστορικούς χώρους	Και οι δύο	1.50	1.073
	Ο ένας	1.34	1.007

Στο ερώτημα που αφορά τον τρόπο συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, προκειμένου να διερευνήσουμε αν διαφοροποιούνται οι απόψεις τους ως προς την μεταβλητή της φοίτησης των παιδιών τους, πραγματοποιήθηκε η μη παραμετρική ανάλυση Mann Whitney Test (Πίνακας 10). Από τον έλεγχο αναδείχθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της φοίτησης των παιδιών και των προτάσεων «Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες» ($U= 3705.50, z= -3.704, p < .005$), «Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» ($U= 4038.50, z= -2.935, p < .005$), «Ενθαρρύνουμε το παιδί να συμμετέχει σε κάποια δραστηριότητα με βάση την κλίση του» ($U= 4069.00, Z= -2.903, p < .005$), και «Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία», ($U= 4.175.00, z= -2.739, p < .005$). Συγκεκριμένα, οι γονείς των παιδιών του Νηπιαγωγείου συμφώνησαν περισσότερο με τις παραπάνω προτάσεις σε σχέση με τους γονείς των παιδιών του Παιδικού Σταθμού.

Πίνακας 10: Φοίτηση παιδιού και τρόπος συμμετοχής γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	Φοίτηση παιδιού	Μ.Ο.	Τ.Α.
Το παιδί δέχεται ερεθίσματα και συμβουλές	Παιδικός Σταθμός	3.40	.744
	Νηπιαγωγείο	3.42	.654
Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	Παιδικός Σταθμός	2.86	1.009
	Νηπιαγωγείο	3.28	.712
Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες	Παιδικός Σταθμός	2.42	1.433
	Νηπιαγωγείο	3.18	.925
Δίνουμε έμφαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, μέσω προγραμματισμού και τήρησης ωραρίου	Παιδικός Σταθμός	2.64	1.269
	Νηπιαγωγείο	2.95	.880

Επιβραβεύουμε το παιδί όταν τα καταφέρνει με κάποια δραστηριότητα	Παιδικός Σταθμός	3.73	.544
	Νηπιαγωγείο	3.74	.525
Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία	Παιδικός Σταθμός	3.17	1.047
	Νηπιαγωγείο	3.58	.622
Ενθαρρύνουμε το παιδί να συμμετέχει σε κάποια δραστηριότητα με βάση την κλίση του (ταλέντο)	Παιδικός Σταθμός	3.00	1.052
	Νηπιαγωγείο	3.42	.727
Παρακολουθούμε το παιδί όταν συμμετέχει σε κάποια δραστηριότητα	Παιδικός Σταθμός	3.15	1.121
	Νηπιαγωγείο	3.22	1.021
Δεν στηρίζουμε δραστηριότητες που το κόστος τους είναι ιδιαίτερα υψηλό	Παιδικός Σταθμός	1.34	1.235
	Νηπιαγωγείο	1.53	1.132
Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας	Παιδικός Σταθμός	.75	.890
	Νηπιαγωγείο	.84	.940
Οργανώνουμε οικογενειακές εξορμήσεις, ταξίδια, διακοπές	Παιδικός Σταθμός	2.74	.995
	Νηπιαγωγείο	2.90	.927
Πραγματοποιούμε αθλητικές δραστηριότητες (πεζοπορία, αναρρίχηση)	Παιδικός Σταθμός	2.06	1.253
	Νηπιαγωγείο	1.98	1.180
Επισκεπτόμαστε μουσεία/ιστορικούς χώρους	Παιδικός Σταθμός	1.38	1.063
	Νηπιαγωγείο	1.49	1.030

Για να διαπιστωθεί εάν η ηλικία των γονέων σχετίζεται στατιστικά με τον τρόπο που οι γονείς συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος T Test (Πίνακας 11) και διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική σχέση για τις προτάσεις «Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$t(200) = 2.005, p < .05$], «Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία» [$t(200) = -2.574, p < .05$] και «Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας» [$t(200) = 2.068, p < .05$]. Συγκεκριμένα, η ηλικιακή ομάδα των γονέων 25-55 συμφώνησε περισσότερο με τις απόψεις «Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» και «Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας», σε σχέση με την ηλικιακή

ομάδα γονέων 35-45, που συμφώνησε περισσότερο με την πρόταση «Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία».

Επιπλέον, η μη παραμετρική ανάλυση Mann Whitney Test που πραγματοποιήθηκε ανέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ηλικίας των γονέων και της πρότασης «Πραγματοποιούμε αθλητικές δραστηριότητες» ($U=3737.00$, $z=-2.640$, $p<.005$). Συγκεκριμένα, οι γονείς 25-35 ετών ($M.O.=2.30$, $T.A.=1.072$) φάνηκε να πραγματοποιούν πιο συχνά αθλητικές δραστηριότητες με τα παιδιά τους καθώς συγκέντρωσαν μεγαλύτερο μέσο όρο από τους γονείς που ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 35-45 ($M.O.=1.84$, $T.A.=1.266$).

Πίνακας 11: Ηλικία γονέων και τρόπος συμμετοχής στις δραστηριότητες

	Ηλικία γονέων	M.O.	T.A.
Το παιδί δέχεται ερεθίσματα και συμβουλές.	25-35	3.44	.653
	35-45	3.40	.723
Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	25-35	3.23	.763
	35-45	2.97	.970
Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες	25-35	2.89	1.201
	35-45	2.74	1.304
Δίνουμε έμφαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, μέσω προγραμματισμού και τήρησης ωραρίου	25-35	2.83	1.016
	35-45	2.79	1.159
Επιβραβεύουμε το παιδί όταν τα καταφέρνει με κάποια δραστηριότητα	25-35	3.74	.497
	35-45	3.75	.539
Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία	25-35	3.18	.911
	35-45	3.50	.855
Ενθαρρύνουμε το παιδί να συμμετέχει σε κάποια δραστηριότητα με βάση την κλίση του (ταλέντο)	25-35	3.19	.915
	35-45	3.23	.925
Παρακολουθούμε το παιδί όταν συμμετέχει σε κάποια φυσική δραστηριότητα ή άθλημα	25-35	3.19	.956
	35-45	3.20	1.133
Δεν στηρίζουμε δραστηριότητες που το κόστος τους είναι ιδιαίτερα υψηλό	25-35	1.46	1.136
	35-45	1.39	1.210
Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας	25-35	.95	.967
	35-45	.68	.865

Οργανώνουμε οικογενειακές εξορμήσεις ταξίδια, διακοπές	25-35	2.93	.868
	35-45	2.75	1.017
Πραγματοποιούμε αθλητικές δραστηριότητες (πεζοπορία, αναρρίχηση)	25-35	2.30	1.072
	35-45	1.84	1.266
Επισκεπτόμαστε μουσεία/ιστορικούς χώρους	25-35	1.44	1.017
	35-45	1.44	1.068

6.3 Απόψεις γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους

Στην τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου καταγράφηκαν οι απόψεις των γονέων σχετικά με τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά τους στον ελεύθερο χρόνο τους, καθώς και οι επιθυμίες τους για τον τρόπο που τον αξιοποιούν (Πίνακας 12). Τον μεγαλύτερο μέσο όρο συγκέντρωσε η πρόταση «Προσέχω ιδιαίτερα που και με ποιον/α περνάει τον ελεύθερό του χρόνο το παιδί μου» ($M.O.= 3.60$), ενώ ακολούθησαν οι προτάσεις «Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο» ($M.O.= 3.55$), «Επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί»($M.O.=3.52$), και «Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο» ($M.O.=3.15$). Μέσο όρο < 3 συγκέντρωσαν οι προτάσεις «Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό»($M.O.= 2.93$), «Επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του»($M.O.= 2.86$) «Αφήνεται να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο ή απαγορευμένο» ($M.O.=2.71$) και τέλος «Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό» ($M.O.=0.42$).

Πίνακας 12: Απόψεις γονέων για την αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου

	M.O.	T.A.
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο	3.60	0.851
Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο το παιδί μου	3.55	0.718

Επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί	3.52	0.607
Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο	3.15	0.793
Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό	2.93	0.800
Επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του	2.86	0.998
Αφήνεται να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο και απαγορευμένο	2.71	0.997
Το παιδί μου θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή στην οποία δεν ανακατεύονται μεγάλοι	1.72	1.278
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό	0.42	0.680

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υφίσταται σημαντική σχέση ανάμεσα στην φοίτηση των παιδιών και τις απόψεις γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος T Test (Πίνακας 13). Από τον έλεγχο εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην φοίτηση και στην πρόταση « Το παιδί μου θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή στην οποία δεν ανακατεύονται οι μεγάλοι » [$t(202) = -2,036, p < .05$]. Τα παιδιά που πήγαιναν στο νηπιαγωγείο ($M.O.=1.90, T.A.=1.243$) συγκέντρωσαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τα παιδιά του παιδικού σταθμού ($M.O. =1.54, T.A.=1.292$).

Πίνακας 13: Φοίτηση παιδιού και απόψεις γονέων για την αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου

	Φοίτηση παιδιού	M.O.	T.A.
Επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί.	Παιδικός Σταθμός	3.53	.623
	Νηπιαγωγείο	3.52	.594
Επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του	Παιδικός Σταθμός	2.84	1.071
	Νηπιαγωγείο	2.89	.920
Αφήνεται να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην	Παιδικός Σταθμός	2.63	1.026

είναι επικίνδυνο ή απαγορευμένο	Νηπιαγωγείο	2.80	.964
Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό.	Παιδικός Σταθμός	3.01	.818
	Νηπιαγωγείο	2.84	.775
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό.	Παιδικός Σταθμός	.43	.721
	Νηπιαγωγείο	.41	.637
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο	Παιδικός Σταθμός	3.55	.944
	Νηπιαγωγείο	3.65	.744
Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο.	Παιδικός Σταθμός	3.58	.797
	Νηπιαγωγείο	3.52	.627
Το παιδί μου θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή στην οποία δεν ανακατεύονται οι μεγάλοι.	Παιδικός Σταθμός	1.54	1.292
	Νηπιαγωγείο	1.90	1.243
Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο.	Παιδικός Σταθμός	3.22	.824
	Νηπιαγωγείο	3.07	.756

Ο έλεγχος T Test πραγματοποιήθηκε στο μορφωτικό επίπεδο των γονέων προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση με τις απόψεις τους για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους (Πίνακας 14). Από τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις στην πρόταση «Επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του» [$t(202) = -3.428, p < .05$]. Πιο αναλυτικά, οι γονείς των παιδιών που είναι απόφοιτοι Λυκείου ($M.O.=3.14, T.A.=.977$) συγκέντρωσαν μεγαλύτερους μέσους όρους από τους γονείς που ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου ($M.O.=2.67, T.A.=.969$).

Πίνακας 14: Μορφωτικό επίπεδο και απόψεις γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου

	Επίπεδο Σπουδών	M.O.	T.A.
	Λύκειο	3.51	.669

Επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί.	Πανεπιστήμιο	3.54	.563
Επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του	Λύκειο	3.14	.977
	Πανεπιστήμιο	2.67	.969
Αφήνεται να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο ή απαγορευμένο	Λύκειο	2.81	1.006
	Πανεπιστήμιο	2.64	.990
Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό.	Λύκειο	3.04	.803
	Πανεπιστήμιο	2.85	.792
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό.	Λύκειο	.45	.753
	Πανεπιστήμιο	.40	.627
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο το παιδί μου	Λύκειο	3.51	.916
	Πανεπιστήμιο	3.66	.802
Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο.	Λύκειο	3.60	.643
	Πανεπιστήμιο	3.51	.765
Το παιδί μου θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή στην οποία δεν ανακατεύονται οι μεγάλοι.	Λύκειο	1.88	1.292
	Πανεπιστήμιο	1.60	1.261
Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο.	Λύκειο	3.13	.729
	Πανεπιστήμιο	3.16	.837

Προκειμένου να διαπιστωθεί, εάν ο αριθμός των παιδιών της οικογένειας σχετίζεται στατιστικά με τις απόψεις των γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους, πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος διακύμανσης ANOVA (Πίνακας 15). Από τον έλεγχο διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική σχέση με την πρόταση «Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο» [$F(3, 200)= 3.394, p < .05$]. Συγκεκριμένα, οι γονείς με ένα (1) παιδί συμφώνησαν περισσότερο με την παραπάνω πρόταση σε σχέση με τους γονείς που είχαν δύο (2), τρία (3) ή περισσότερα παιδιά.

Πίνακας 15: Αριθμός παιδιών οικογένειας και απόψεις γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου

	Αριθμός παιδιών	Μ.Ο.	Τ.Α.
--	-----------------	------	------

Επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί	1	3.55	.583
	2	3.54	.590
	3	3.49	.668
	4+	3.40	.699
Επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του	1	2.91	.775
	2	2.85	.993
	3	2.98	1.185
	4+	2.30	1.059
Αφήνεται να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο ή απαγορευμένο	1	2.64	1.051
	2	2.82	.963
	3	2.58	1.052
	4+	2.50	.850
Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό.	1	2.91	.717
	2	2.97	.818
	3	2.79	.861
	4+	3.10	.738
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό.	1	.30	.548
	2	.43	.665
	3	.51	.827
	4+	.50	.707
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο το παιδί μου	1	3.45	1017
	2	3.75	.603
	3	3.44	1.119
	4+	3.40	.699
Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο.	1	3.66	.600
	2	3.62	.612
	3	3.40	.955
	4+	3.00	.816
Το παιδί μου θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή στην οποία δεν ανακατεύονται οι μεγάλοι.	1	1.81	1.329
	2	1.63	1.256
	3	1.72	1.241
	4+	2.20	1.476
Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο.	1	3.21	.657
	2	3.25	.707
	3	2.91	.921
	4+	2.80	1.317

Προκειμένου να διαπιστωθούν συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της τρίτης ερώτησης χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r (Πίνακας 16). Ο έλεγχος έδειξε σημαντικές θετικές συσχετίσεις μεταξύ της πρότασης « Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερό του χρόνο» με τις προτάσεις « Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερο χρόνο του το παιδί» [r

(204) = .525, $p < .01$], «Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό» [r (204) = .362, $p < .01$], και « Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο την αναγνώριση [r (204) = .360, $p < .01$].

Πίνακας 16: Συσχετίσεις μεταξύ των τρόπων συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο	Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό	Γενικά είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο	
Του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητες του στον ελεύθερό του χρόνο	Pearson r Sig. (2-tailed)	.525** .000	.362** .000	.360** .000

** $p < .01$

6.4 Σκοπός της ενασχόλησης των παιδιών με εξωσχολικές δραστηριότητες

Σ' αυτήν την ερώτηση διερευνήθηκε ο σκοπός της ενασχόλησης των παιδιών με εξωσχολικές δραστηριότητες (Πίνακας 17) και οι περισσότεροι γονείς φάνηκε πως συμφώνησαν με την πρόταση «Να βρίσκεται με άλλα παιδιά και να κοινωνικοποιείται» ($M.O.= 3.83$). Ακολούθησαν με μικρή διαφορά οι προτάσεις «Να περνά καλά και να ψυχαγωγείται» ($M.O.=3.76$) και «Να αξιοποιεί τον χρόνο του δημιουργικά (π.χ. να μαθαίνει)» ($M.O.=3.63$). Τέλος, η πρόταση « Να αποκτά καινούριες δεξιότητες» συγκέντρωσε μέσο όρο 3.44 ενώ η πρόταση «Να ξεκουράζεται και να χαλαρώνει» συγκέντρωσε μέσο όρο 3.10.

Πίνακας 17: Σκοπός ενασχόλησης των παιδιών με εξωσχολικές δραστηριότητες

	M.O.	T.A.
Να βρίσκεται με άλλα παιδιά και να κοινωνικοποιείται	3.83	0.435
Να περνά καλά και να ψυχαγωγείται	3.76	0.529
Να αξιοποιεί δημιουργικά το χρόνο του (π.χ. να μαθαίνει)	3.63	0.649
Να αποκτά καινούριες δεξιότητες	3.44	0.769

Να ξεκουράζεται και να χαλαρώνει	3.10	1.046
----------------------------------	------	-------

6.5 Σημαντικότεροι λόγοι για τη χρήση νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

Αναφορικά με τη συχνότητα χρήσης των νέων τεχνολογιών από τα παιδιά στον ελεύθερο χρόνο τους και τους λόγους που οι γονείς επιτρέπουν τη χρήση τους (Πίνακας 18), η ψυχαγωγία των παιδιών φάνηκε ως ο σημαντικότερος λόγος χρήσης με μέσο όρο 0.89. Τη δεύτερη θέση με μικρή διαφορά κατείχε το κίνητρο της μάθησης με 0.81. Ακολούθησε η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες με 0.54 ενώ η επιβράβευση καλής συμπεριφοράς μετά από κάποια άλλη δραστηριότητα συγκέντρωσε τον μικρότερο μέσο όρο, 0.37.

Πίνακας 18: Λόγοι χρήσης των νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	M.O.	T.A.
Την ψυχαγωγία- παιχνίδι	0.89	0.311
Τη μάθηση	0.81	0.390
Την εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες	0.54	0.500
Την επιβράβευση καλής συμπεριφοράς μετά από κάποια άλλη δραστηριότητα	0.37	0.485

Προκειμένου να διερευνηθεί αν οι απόψεις των υποκειμένων διαφοροποιούνται ως προς τους λόγους χρήσης των νέων τεχνολογιών, εφαρμόστηκε το κριτήριο χ^2 . Από τα αποτελέσματα φάνηκε στατιστικά σημαντική συνάφεια ανάμεσα στο φύλο και τη ψυχαγωγία- παιχνίδι ($\chi^2 (1, 204) = 6.265, p < 0.$). Ειδικότερα, το 87.9% των γυναικών και το 12.1 % των ανδρών απάντησαν ότι επιτρέπουν τη χρήση των νέων τεχνολογιών στα παιδιά τους με σκοπό την ψυχαγωγία τους.

6.6 Λειτουργίες ελεύθερου χρόνου

Στην έκτη ερώτηση του ερωτηματολογίου διερευνήθηκε ο τρόπος με τον οποίο οι γονείς αξιοποιούν τον προσωπικό τους ελεύθερο χρόνο (Πίνακας 19). Η πρόταση « Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου » ήταν πρώτη σε μέσο όρο ($M.O. = 3.55$), ενώ

ακολούθησαν οι προτάσεις «Να δημιουργώ και να μαθαίνω » ($M.O.= 2.75$), « Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους» ($M.O.= 2.71$), « Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι» ($M.O.= 2.43$), και τέλος « Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι» ($M.O.= 2.39$).

Πίνακας 19: Τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου

Στον προσωπικό μου ελεύθερο χρόνο μου αρέσει:	M.O.	T.A.
Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου	3.55	0.581
Να δημιουργώ και να μαθαίνω	2.75	0.843
Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους	2.71	0.832
Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι	2.43	0.920
Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι	2.39	0.911

Προκειμένου να διερευνηθεί αν υφίσταται σημαντική σχέση μεταξύ του φύλου και των απόψεων των γονέων για τον προσωπικό ελεύθερο χρόνο τους, πραγματοποιήθηκε ο παραμετρικός έλεγχος T-TEST (Πίνακας 20) και έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στην πρόταση «Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου » [$t(202)=-3.519$, $p <.05$]. Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες ($M.O. =3.61$, $T.A.= .546$) είχαν σημαντικά συχνότερη ενασχόληση με την οικογένεια σε σχέση με τους άνδρες ($M.O. =3.21$, $T.A.= .675$).

Πίνακας 20: Φύλο και τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου

	Φύλο	M.O.	T.A.
Να δημιουργώ και να μαθαίνω	Άντρας	2.62	1.049
	Γυναίκα	2.77	.805
Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι	Άντρας	2.45	.783
	Γυναίκα	2.38	.933

Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι	Αντρας	2.48	.688
	Γυναίκα	2.42	.955
Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου	Αντρας	3.21	.675
	Γυναίκα	3.61	.546
Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους	Αντρας	2.66	.857
	Γυναίκα	2.71	.829

Για να διερευνήσουμε αν προκύπτουν διαφορές στις δηλώσεις των γονέων και τον τρόπο αξιοποίησης του προσωπικού τους ελεύθερου ως προς το μορφωτικό τους επίπεδο, εφαρμόσαμε τον έλεγχο T Test (Πίνακας 21), ο οποίος έδειξε στατιστικά σημαντική σχέση στην πρόταση «Να δημιουργώ και να μαθαίνω». Συγκεκριμένα, οι απόφοιτοι Πανεπιστημίου συμφώνησαν περισσότερο με την άποψη αυτή ($M.O.=2.85$, $T.A.=.833$) σε σχέση με τους γονείς που ήταν απόφοιτοι Λυκείου ($M.O.=2.60$, $T.A.=.840$).

Πίνακας 21: Μορφωτικό επίπεδο γονέων και τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου

	Επίπεδο Σπουδών	M.O.	T.A.
Να δημιουργώ και να μαθαίνω	Λύκειο	2.60	.840
	Πανεπιστήμιο	2.85	.833
Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι	Λύκειο	2.29	.994
	Πανεπιστήμιο	2.46	.847
Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι	Λύκειο	2.39	.908
	Πανεπιστήμιο	2.45	.931
Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου	Λύκειο	3.55	.610
	Πανεπιστήμιο	3.55	.563
	Λύκειο	2.73	.828

Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους	Πανεπιστήμιο	2.69	.837
---	--------------	------	------

Προκειμένου να διερευνηθεί η σχέση ανάμεσα στην επαγγελματική κατάσταση των γονέων και τον τρόπο αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου, εφαρμόστηκε ο παραμετρικός έλεγχος T-Test (Πίνακας 22) για τα ανεξάρτητα δείγματα και ανέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της επαγγελματικής κατάστασης και της πρότασης «Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι» [$t(202)=2.256, p < .05$]. Οι οικογένειες με δύο εργαζόμενους γονείς φάνηκε να συγκεντρώνουν μεγαλύτερο μέσο όρο ($M.O. =2.51, T.A.= .852$) από τις οικογένειες στις οποίες εργαζόταν μόνο ο ένας γονέας ($M.O. =2.22, T.A.= .968$).

Πίνακας 12: Επαγγελματική κατάσταση γονέων και τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου

	Επαγγελματική Κατάσταση Γονέων	M.O.	T.A.
Να δημιουργώ και να μαθαίνω	Και οι δύο	2.81	.816
	Ο ένας	2.67	.878
Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι	Και οι δύο	2.51	.852
	Ο ένας	2.22	.968
Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι	Και οι δύο	2.45	.918
	Ο ένας	2.40	.928
Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου	Και οι δύο	3.55	.579
	Ο ένας	3.55	.588
Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους	Και οι δύο	2.70	.808
	Ο ένας	2.72	.868

Ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να διαπιστωθούν συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έκτης ερώτησης (Πίνακας 23). Ο έλεγχος έδειξε σημαντικές θετικές συσχετίσεις μεταξύ της πρότασης «Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι» με τις προτάσεις «Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους» [$r(204) = .416, p < .01$], και «Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι» [$r(204) = .363, p < .01$].

Πίνακας 13: Συσχετίσεις μεταξύ των λειτουργιών του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων

		Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους	Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι
Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι	Pearson r Sig. (2-tailed)	.416** .000	.363** .000

** $p < .01$

6.7 Κοινές δραστηριότητες παιδιών και γονέων

Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου οι γονείς κλήθηκαν να απαντήσουν αν συμμετέχουν μαζί με το παιδί τους σε δραστηριότητες στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους (Πίνακας 24). Η ερώτηση ήταν ανοιχτού τύπου οπότε οι γονείς έπρεπε να δώσουν αναλυτικά τις απαντήσεις τους σε περίπτωση που υπήρχαν κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Επιπρόσθετα, μπορούσαν να καταγράψουν δραστηριότητες στις οποίες μπορεί να συμμετέχει ο ερωτώμενος μαζί με το παιδί, ο/η σύζυγος με το παιδί και δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν και οι δυο γονείς. Από τους 204 συμμετέχοντες γονείς στην έρευνα, οι 34 από αυτούς, δηλαδή το 16.7% ανέφεραν πως δεν πραγματοποιούν κάποια κοινή δραστηριότητα με το παιδί τους, ενώ οι υπόλοιποι 170 δηλαδή το 83.3% ανέφεραν συγκεκριμένες κοινές δραστηριότητες.

Πίνακας 14: Συχνότητες και ποσοστά κοινών δραστηριοτήτων Γονέων και Παιδιών

	Κοινές δραστηριότητες Μητέρας- Παιδιού (N=119)		Κοινές δραστηριότητες Πατέρα- Παιδιού (N=102)		Κοινές δραστηριότητες με τους δύο γονείς (N=146)	
	Συχνότητα	Ποσοστό (%)	Συχνότητα	Ποσοστό (%)	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Δραστηριότητες στο σπίτι (πολιτισμός, μάθηση, ψυχαγωγία)	53	44.6	21	20.6	21	14.5
Εξωτερικές δραστηριότητες	21	17.6	14	13.8	64	43.8

(πολιτισμός, ψυχαγωγία)						
Εργασίες του σπιτιού	11	9.3	7	6.9	1	0.7
Παιχνίδια στο σπίτι	26	21.8	17	16.6	35	24.0
Επικοινωνία, συντροφιά	1	0.8	2	1.9	3	2.0
Κινητικές, αθλητικές δραστηριότητες μέσα και έξω από το σπίτι	7	5.9	38	37.3	19	13.0
Υποχρεώσεις του σχολείου	-	-	-	-	-	-
Τηλεόραση	-	-	3	2.9	3	2.0

Πιο αναλυτικά, οι περισσότερες δραστηριότητες μητέρας και παιδιού πραγματοποιούνταν εντός σπιτιού, όπως η ανάγνωση παραμυθιών, με ποσοστό 44.6%, ακολούθησαν τα παιχνίδια στο σπίτι, όπως τα επιτραπέζια, τα παζλ κ.α. με ποσοστό 21,8%, οι εξωτερικές δραστηριότητες (οικογενειακές βόλτες, παιδότοπος κ.α.) με 17.6% και οι κινητικές-αθλητικές δραστηριότητες μέσα και έξω από το σπίτι (ποδήλατο, περπάτημα κ.α.) με 5.9%. Μικρότερα ποσοστά συγκέντρωσαν οι εργασίες του σπιτιού (ζαχαροπλαστική, κήπος κ.α.), η επικοινωνία/συντροφιά καθώς και η τηλεόραση.

Σχετικά με τις δραστηριότητες των παιδιών στις οποίες συμμετείχαν οι πατέρες, το μεγαλύτερο ποσοστό συγκέντρωσαν οι κινητικές-αθλητικές δραστηριότητες μέσα και έξω από το σπίτι όπως ποδήλατο, βόλτες στη φύση, κολυμβητήριο κ.α. με ποσοστό 37.3%. Στη συνέχεια, οι δραστηριότητες στο σπίτι (πολιτισμός, μάθηση, ψυχαγωγία), στις οποίες αναφέρθηκαν η ζωγραφική, η εκμάθηση γραμμάτων κ.α. με ποσοστό 20.6%, τα παιχνίδια στο σπίτι με 16.6% και οι εξωτερικές δραστηριότητες (πολιτισμός, ψυχαγωγία) με 13.8%. Τα μικρότερα ποσοστά συγκέντρωσαν οι εργασίες του σπιτιού 6.9%, η τηλεόραση 2.9% και η επικοινωνία/συντροφιά με 1.9 %.

Οι δραστηριότητες τις οποίες πραγματοποιούσαν και οι δυο γονείς μαζί με το παιδί τους, αφορούσαν κυρίως εξωτερικές δραστηριότητες (ταξίδια, ιππασία, εξορμήσεις στη φύση κ.α.) με ποσοστό 43.8%. Ακολούθησαν τα παιχνίδια στο σπίτι που

περιλάμβαναν παζλ, επιτραπέζια κ.α. με 24%, οι δραστηριότητες στο σπίτι στις οποίες καταγράφηκαν οι κατασκευές Lego, η ανάγνωση βιβλίων, οι χειροτεχνίες κ.α. με ποσοστό 14.5% και οι κινητικές/αθλητικές δραστηριότητες με 13%. Κοινό ποσοστό 2% , συγκέντρωσαν η επικοινωνία/συντροφιά μαζί με την τηλεόραση, ενώ οι εργασίες του σπιτιού συγκέντρωσαν μόλις 0.7%. Καμία απάντηση δε δόθηκε στην κατηγορία που αφορούσε τις υποχρεώσεις του σχολείου.

7. Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα επιχείρησε να απαντήσει σε ερωτήματα που αναφέρονται στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου από παιδιά πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας, καθώς και στον τρόπο που οι γονείς εμπλέκονται στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Επιπλέον, διερευνήθηκαν οι στάσεις και οι προτιμήσεις των γονέων σχετικά με τις δραστηριότητες τις οποίες πραγματοποιούν τα παιδιά τους τόσο στον προσωπικό τους ελεύθερο χρόνο, όσο και στον κοινό οικογενειακό ελεύθερο χρόνο. Επίσης, τα ερωτήματα εξετάστηκαν με βάση τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων, όπως είναι το φύλο, η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, η επαγγελματική κατάσταση αλλά και με βάση τα ατομικά στοιχεία των παιδιών, και πιο συγκεκριμένα το φύλο και τη σχολική φοίτηση. Οι διαφορές που προέκυψαν ανάμεσα στις απαντήσεις των γονέων ήταν αναγκαίο να αναφερθούν με στόχο την επιβεβαίωση ή μη των υποθέσεων της έρευνας, καθώς και την ανάδειξη κοινών στοιχείων ή διαφορών με αποτελέσματα άλλων ερευνών. Επιπρόσθετα, αξιοποιήθηκαν και ερωτήματα από τις έρευνες των (Βράντση, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019) και (Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019).

1. Πρώτο ερευνητικό ερώτημα: Σε ποιες δραστηριότητες συμμετέχουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στον ελεύθερο τους χρόνο

Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, αναφέρεται στα είδη και στη συχνότητα συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους γονείς, φάνηκε πως τα παιδιά προσχολικής ηλικίας συμμετέχουν σε δραστηριότητες μέσα στο σπίτι, σε εξωτερικές δραστηριότητες, σε οργανωμένες δραστηριότητες αλλά και σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες. Το αδόμητο παιχνίδι φαίνεται να βρίσκεται πρώτο στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών πρώτης παιδικής ηλικίας, επιβεβαιώνοντας το ένα μέρος της (υπόθεσης 1). Ο Gray (2011) αναφέρει το παιχνίδι ως εγγενή διαδικασία για τα παιδιά και ο Ginsburg (2007) υποστηρίζει ότι θα πρέπει να είναι αναπόσπαστο μέρος της παιδικής ηλικίας.

Το δεύτερο μέρος της (υπόθεσης 1) επιβεβαιώνεται κατά το ήμισυ, καθώς στη συγκεκριμένη έρευνα, η ενασχόληση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ψηφιακά μέσα, παρουσιάζει μεγαλύτερη συχνότητα στις προτιμήσεις τους απ' ότι οι δομημένες δραστηριότητες. Αντίθετα, το αδόμητο παιχνίδι φαίνεται να είναι σημαντικό και για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, καθώς καταλαμβάνει μεγάλο μέρος από τον ελεύθερο

χρόνο τους σε σχέση με τις νέες τεχνολογίες (τάμπλετ, κινητό κ.α.). Επομένως, είναι ξεκάθαρη η σημαντικότητα του παιχνιδιού στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, το οποίο επισημαίνει και η (Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019) στην έρευνά της, καθώς το παιχνίδι αποτελούσε την πιο συχνή δραστηριότητα των παιδιών στον ελεύθερό τους χρόνο.

Αναφορικά με τις διαφοροποιήσεις που προέκυψαν στη συγκεκριμένη ερώτηση του ερωτηματολογίου, που σχετιζόταν με τη συχνότητα και το είδος συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου σε συνάρτηση με ανεξάρτητες μεταβλητές, οι υποθέσεις της έρευνας έδειξαν να τις επιβεβαιώνουν αλλά και να συμφωνούν με ευρήματα άλλων ερευνών. Όσον αφορά τη φοίτηση των παιδιών και την συχνότητα συμμετοχής σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, τα παιδιά του Νηπιαγωγείου φαίνεται να συμμετέχουν περισσότερο σε οργανωμένες δραστηριότητες, όπως το γυμναστήριο (χορός μπαλέτο, παραδοσιακοί χοροί), οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες, (π.χ. ζωγραφική – εικαστικά), οι αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.α.) και το ωδείο(μουσική προπαιδεία), από τα παιδιά του παιδικού σταθμού, που φάνηκε να συμμετέχουν συχνότερα σε αδόμητες δραστηριότητες (Υπόθεση 1). Επίσης, η ενασχόληση των παιδιών του Νηπιαγωγείου με ψηφιακά μέσα (υπολογιστής, τάμπλετ) παρουσίασε μεγαλύτερη συχνότητα από τη συμμετοχή τους σε δομημένες δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο τους (Υπόθεση 1). Η παραπάνω διαπίστωση έρχεται σε συμφωνία με την άποψη του Van Rheenen (2012) ότι τα παιδιά συμμετέχουν σε περισσότερες ηλεκτρονικές δραστηριότητες καθώς και σ' αυτές που βασίζονται σε δεξιότητες, συγκριτικά με το παρελθόν. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η (Τσιγγίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2013) σε έρευνα της καθώς αναφέρει πως το 75% των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα, διέθεταν τον ελεύθερό τους χρόνο στην ενασχόληση με τον υπολογιστή.

Σχετικά με το φύλο των παιδιών και τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, έγινε αντιληπτό πως τα κορίτσια συμμετέχουν συχνότερα σε καλλιτεχνικής φύσεως δραστηριότητες, όπως η ζωγραφική, καθώς και σε δραστηριότητες γυμναστηρίου, όπως μπαλέτο και παραδοσιακούς χορούς, συγκριτικά με τα αγόρια, τα οποία προτιμούν τις αθλητικές δραστηριότητες (Υπόθεση 4). Επομένως τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με τις απόψεις των (Cowart et al., 2004, Van Rheenen, 2012), οι οποίοι αναφέρουν ότι τα αγόρια είναι πιο πιθανό να προτιμούν τον αθλητισμό και ιδιαίτερα τα αθλήματα με μπάλα, ενώ τα κορίτσια επιλέγουν κοινωνικές δραστηριότητες και βασισμένες σε δεξιότητες (Brown, O'Keefe & Stagnitti, 2011) και

δραστηριότητες που αναφέρονται ως «τέχνες» όπως ο χορός, η μουσική και οι χειροτεχνίες (Coward et al., 2004). Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και η έρευνα της (Σεβδαλή, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2021) που αφορούσε παιδιά στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού.

Ως προς την επαγγελματική κατάσταση των γονέων παρατηρήθηκε πως τα παιδιά με δυο εργαζόμενους γονείς είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε περισσότερες δραστηριότητες, σε σχέση με τα παιδιά που εργαζόταν μόνο ο ένας γονέας στην οικογένεια. Αναμφισβήτητα η οικονομική ευχέρεια συνδέθηκε με την επιλογή δραστηριοτήτων με υψηλότερο κόστος π.χ. ωδείο, καθώς τα παιδιά με έναν εργαζόμενο γονέα συμμετέχουν συχνότερα σε δραστηριότητες χαμηλού κόστους, π.χ. παιχνίδι με κινητό ή παιχνίδι στην παιδική χαρά, όπως αναδείχτηκε από τα αποτελέσματα της έρευνας.

Σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες μεσαίου επιπέδου εκπαίδευσης, ασχολούνται συχνότερα με παιχνίδια στη γειτονιά, την παιδική χαρά και βόλτες με ποδήλατο. Αντίθετα τα παιδιά με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου συμμετέχουν συχνότερα σε δομημένες δραστηριότητες και προτιμούν την ανάγνωση παραμυθιών. Η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνει την υπόθεση της έρευνας (Υπόθεση 3), που σχετίζεται με τη διαφοροποίηση που αναμενόταν να προκύψει ανάμεσα στους γονείς με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης. Επιπλέον, συμφωνεί και με άλλες έρευνες που υποστηρίζουν ότι το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο συνδέεται με μεγαλύτερη καθοδήγηση των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Θωίδης, 2000). Επίσης, οι συγκεκριμένοι γονείς επιλέγουν δραστηριότητες που προωθούν το μέλλον των παιδιών (Θωίδης, 2000·Gracia, 2015).

2. Δεύτερο ερευνητικό ερώτημα: Πώς συμμετέχουν οι γονείς στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου των παιδιών

Ο τρόπος που οι γονείς συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, ποικίλει και διαφέρει σε πολλές περιπτώσεις. Στην παρούσα έρευνα οι περισσότεροι γονείς φάνηκε να συμμετέχουν και να δείχνουν ενδιαφέρον σε ικανοποιητικό βαθμό για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Πιο συγκεκριμένα, στο ερώτημα για το πώς συμμετέχουν οι γονείς στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, φάνηκε να πραγματοποιείται με την παροχή συμβουλών και ερεθισμάτων, καθώς και μέσω της συζήτησης για τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Επίσης, μεγάλο μέρος των γονέων επιβραβεύουν τις προσπάθειες των παιδιών όταν επιτυγχάνουν σε

δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, συνοδεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες που συμμετέχουν και δεν τα αποτρέπουν από δραστηριότητες υψηλού κόστους. Επιπλέον, η συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους αποδεικνύεται κι από την οργάνωση οικογενειακών εξορμήσεων, διακοπών, ταξιδιών και την πραγματοποίηση αθλητικών δραστηριοτήτων. Αυτό δείχνει ότι οι γονείς διαθέτουν χρόνο για τα παιδιά τους και καθοδηγούν τις δραστηριότητές τους, καθώς φροντίζουν για την οργάνωση, τη συνοδεία σε οργανωμένες δραστηριότητες, τη χρηματοδότηση και την υποστήριξη των παιδιών τους σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Wheeler 2014, Shaw, 2008, Ooi, et al., 2020).

Η μεταβλητή της επαγγελματικής κατάστασης των γονέων έδειξε να έχει σημαντική επιρροή στη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών. Συγκεκριμένα οι οικογένειες με δύο εργαζόμενους γονείς πραγματοποιούν πιο συχνά οικογενειακές εξορμήσεις και ταξίδια, καθώς και αθλητικές δραστηριότητες. Αυτό πιθανόν να σχετίζεται με την οικονομική ευχέρεια που παρέχει η εργασία των δύο γονέων. Την παραπάνω πιθανότητα ενισχύει και το γεγονός ότι οι οικογένειες με έναν εργαζόμενο γονέα δεν στηρίζουν δραστηριότητες υψηλού κόστους, όπως φάνηκε στη συγκεκριμένη έρευνα (Υπόθεση 2). Η διαπίστωση αυτή είναι σύμφωνη με την άποψη των Θωίδη & Χανιωτάκη (2002), ότι η πλειοψηφία των δραστηριοτήτων συνδέεται άμεσα με τον οικογενειακό προϋπολογισμό.

Η ηλικία των γονέων φάνηκε να επηρεάζει τις απόψεις και τις απαντήσεις που έδωσαν και να σχετίζεται άμεσα με τη φοίτηση των παιδιών τους. Συγκεκριμένα, οι μικρότεροι ηλικιακά γονείς έδειξαν να συμμετέχουν περισσότερο στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, με διαφορετικούς τρόπους κάθε φορά, όπως παρέχοντας συμβουλές και ερεθίσματα, συζητώντας με τα παιδιά τους, ενθαρρύνοντας τα και επιβραβεύοντας τις προσπάθειές τους. Τη σχέση της ηλικίας των γονέων και της φοίτησης των παιδιών επιβεβαίωσαν και τα αποτελέσματα της έρευνας, καθώς διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έχουν μεγαλύτερη ανάγκη καθοδήγησης και συμβουλών. Η συμμετοχή των γονέων σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών, κρίνεται αναγκαία στις μικρότερες ηλικίες, καθώς τα μικρά παιδιά συχνά δεν είναι σε θέση να οργανώνουν μόνα τους δραστηριότητες (Ooi, et al., 2020).

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων στην παρούσα έρευνα, φαίνεται να διαφοροποιεί τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών στις περισσότερες ερωτήσεις της έρευνας. Οι απόφοιτοι Πανεπιστημίου παρέχουν με μεγαλύτερη συχνότητα ερεθίσματα και συμβουλές στα παιδιά τους, ενισχύοντας τη συμμετοχή τους σε δομημένες δραστηριότητες που θα τους προσφέρουν μελλοντικά εφόδια. Το

αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνει την Υπόθεση 3, (Δημοπούλου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019), καθώς τα παιδιά με μητέρες υψηλού μορφωτικού επιπέδου επισκέπτονται συχνότερα μουσεία και εκθέσεις, ενώ συμφωνεί και με την έρευνα της (Βράντση, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019), στην οποία η συμμετοχή του πατέρα είναι μεγαλύτερη στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών όσο αυξάνεται το μορφωτικό του επίπεδο. Οι παραπάνω απόψεις συνάδουν και με τη διατύπωση του Bailey 1993, όπως αναφέρεται στους Yeung et al. (2001), ότι οι μορφωμένοι γονείς δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ακαδημαϊκή ανάπτυξη των παιδιών τους και αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα παιδιά τους, συμμετέχοντας μαζί τους σε δραστηριότητες που συνδέονται με τα κατορθώματά τους. Επιπλέον, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων αποτελεί δείκτη του ποιοτικού χρόνου ανάμεσα σε γονείς και παιδιά.

3. Τρίτο ερευνητικό ερώτημα: Ποια είναι η άποψη των γονέων για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους

Στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα το οποίο αναφερόταν στις απόψεις των γονέων σχετικά με τον τρόπο που τα παιδιά τους περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους, η πλειοψηφία των γονέων φάνηκε να είναι ευχαριστημένη με την ενασχόληση των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο τους. Οι επιθυμίες των γονέων ανέδειξαν δύο κατηγορίες για τον τρόπο που τα παιδιά αξιοποιούν το χρόνο τους. Η πρώτη κατηγορία αναφερόταν σε δραστηριότητες των παιδιών, οι οποίες βασίζονταν στην ευχαρίστηση τους, ενώ η δεύτερη σχετιζόταν με δραστηριότητες που είχαν ως στόχο την εκμάθηση δεξιοτήτων και την καλλιέργεια ικανοτήτων των παιδιών, που η αξιοποίησή τους θα τους εξασφαλίσει ένα επιτυχημένο μέλλον. Οι περισσότεροι γονείς εκφράζουν το ενδιαφέρον τους για τον τρόπο που τα παιδιά αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους, δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις συναναστροφές τους, ενώ πολύ σπάνια δηλώνουν άγνοια για την ενασχόληση των παιδιών τους. Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνουν την επιθυμία των γονέων να γνωρίζουν για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους και την αξιοποίησή του.

Οι διαφοροποιήσεις που προέκυψαν ανάμεσα στους γονείς με διαφορετικό επίπεδο μόρφωσης, παρατηρήθηκε ότι οι γονείς χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου εκφράζουν την επιθυμία, τα παιδιά τους να ασχοληθούν με χρησιμότερες δραστηριότητες που θα συμβάλλουν αργότερα στη ζωή τους.

Σχετικά με τις απόψεις των γονέων και τη φοίτηση των παιδιών τους, αυτό που διαπιστώθηκε είναι ότι οι γονείς των παιδιών του Νηπιαγωγείου ανέφεραν με μεγαλύτερη συχνότητα τη διάθεση των παιδιών τους να θέλουν το δικό τους ξεχωριστό

χώρο χωρίς την εμπλοκή των μεγάλων. Αυτό δείχνει ότι τα παιδιά μεγαλώνοντας επιζητούν συχνότερα χώρο και χρόνο για τον εαυτό τους χωρίς την επίβλεψη των γονιών τους. Επίσης, από τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρήθηκε πως οι γονείς με ένα παιδί στην οικογένεια δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές των παιδιών τους στον ελεύθερο χρόνο.

4. Τέταρτο ερευνητικό ερώτημα: Ποια είναι η γνώμη των γονέων για τον σκοπό ενασχόλησης των παιδιών τους με εξωτερικές δραστηριότητες

Η πλειοψηφία των γονέων έδειξε να ενδιαφέρεται σε μεγάλο βαθμό για την κοινωνικοποίηση των παιδιών της. Έτσι, στο συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, φάνηκε πως οι γονείς θεωρούν τη συμμετοχή των παιδιών τους σε εξωσχολικές δραστηριότητες σημαντικό παράγοντα για την κοινωνικοποίησή τους, το οποίο αναφέρει και ο (Cherney & London, 2006) ως βασική μέθοδο κοινωνικοποίησης στην πρώιμη παιδική ηλικία. Επιπλέον, οι γονείς έδειξαν να ενδιαφέρονται για την ψυχαγωγία και τη δημιουργική αξιοποίησή του χρόνου των παιδιών τους, ενώ συμφώνησαν λιγότερο με την απόκτηση νέων δεξιοτήτων και την ξεκούραση στη διάρκεια της ενασχόλησης με εξωτερικές δραστηριότητες.

5. Πέμπτο ερευνητικό ερώτημα: Ποιοι είναι οι λόγοι που οι γονείς επιτρέπουν στα παιδιά τους τη χρήση νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο τους

Στη συγκεκριμένη ερώτηση διερευνήθηκαν οι απόψεις των γονέων για να διαπιστωθούν οι λόγοι που οι γονείς επιτρέπουν τη χρήση των νέων τεχνολογιών στα παιδιά προσχολικής ηλικίας στον ελεύθερο χρόνο τους. Η ψυχαγωγία των παιδιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα αποτέλεσε τον σημαντικότερο λόγο χρήσης (Υπόθεση 5), ενώ με μικρή διαφορά ακολούθησε το κίνητρο της μάθησης. Μικρά ποσοστά συγκέντρωσαν η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες και η επιβράβευση καλής συμπεριφοράς μετά από κάποια άλλη δραστηριότητα. Το φύλο των γονέων έδειξε να επηρεάζει τους λόγους ενασχόλησης με τις νέες τεχνολογίες, καθώς οι μητέρες επιτρέπουν με μεγαλύτερη συχνότητα τη συμμετοχή των παιδιών τους σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τις νέες τεχνολογίες, με σκοπό την ψυχαγωγία, συγκριτικά με τους πατέρες. Τα παραπάνω συμπεράσματα συμφωνούν με έρευνες των (Natsiopolou & Bletsou, 2011, · Vryzas & Tsitouridou, 2002) ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών σε μικρές ηλικίες έχει κυρίως ψυχαγωγικό χαρακτήρα.

6. Έκτο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες κοινές δραστηριότητες πραγματοποιούν γονείς και παιδιά στον ελεύθερο τους χρόνο.

Στα πλαίσια του τελευταίου ερωτήματος της έρευνας που αφορούσε τις κοινές δραστηριότητες που πραγματοποιούν γονείς και παιδιά, από τις απαντήσεις που δόθηκαν γίνεται αντιληπτό το ενδιαφέρον των περισσότερων γονέων, να μοιράζονται δραστηριότητες και ενδιαφέροντα μαζί με τα παιδιά τους στον ελεύθερο οικογενειακό χρόνο. Η πλειοψηφία των γονέων κατέγραψε κοινές δραστηριότητες με τα παιδιά τους, ενώ ένα μικρό ποσοστό δεν ανέφερε κοινά ενδιαφέροντα. Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας φαίνεται πως οι μητέρες μοιράζονται τον ελεύθερο χρόνο με τα παιδιά τους σε δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στον χώρο του σπιτιού. Αντίθετα, οι πατέρες δείχνουν την προτίμησή τους σε αθλητικές και κινητικές δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν μαζί με τα παιδιά τους. Η διαπίστωση αυτή συμφωνεί με την άποψη των Yeung et al. (2001) που αναφέρουν την ενεργή συμμετοχή των πατέρων σε υπαίθριες και αθλητικές δραστηριότητες. Οι κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που παρουσιάζουν μεγαλύτερη συχνότητα είναι τα ταξίδια και οι οικογενειακές εξορμήσεις στη φύση, ενώ ακολουθούν τα παιχνίδια στο σπίτι όπως επιτραπέζια, παζλ κ.α.

Μια ακόμα διαπίστωση που προέκυψε στην παρούσα έρευνα, αφορά στην κατηγορία επικοινωνία/συντροφιά για την οποία δόθηκαν ελάχιστες απαντήσεις από τους γονείς. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η έρευνα της (Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019), καθώς αναφέρει την έλλειψη κοινών δραστηριοτήτων στη συγκεκριμένη κατηγορία. Το αποτέλεσμα δεν ενισχύει την άποψη του (Daly, 2001), ο οποίος τονίζει τη σημαντικότητα των οικογενειακών στιγμών μεταξύ γονέων και παιδιών, ακόμα και στη διάρκεια της ξεκούρασης. Επίσης, οι δραστηριότητες που συνδέονται με εργασίες σπιτιού δεν συγκέντρωσαν μεγάλο ποσοστό.

Αξιοσημείωτο είναι το αποτέλεσμα σχετικά με τις δραστηριότητες οθόνης, οι οποίες δε φαίνεται να παρουσιάζουν ιδιαίτερη συχνότητα στις κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου γονέων και παιδιών, ενισχύοντας ερευνητικά αποτελέσματα όπως αυτά των (Natsiropoulou & Bletsou, 2011 ·Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019) τα οποία αναφέρουν την παρακολούθηση τηλεόρασης από τα παιδιά και το παιχνίδι με υπολογιστή, χωρίς τους γονείς.

Τέλος οι δραστηριότητες στο σπίτι (πολιτισμός, μάθηση, ψυχαγωγία), συγκεντρώνουν υψηλό ποσοστό στα πλαίσια του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου και περιλαμβάνουν κατασκευές lego, ζωγραφική, ανάγνωση βιβλίων, χειροτεχνίες και εκμάθηση γραμμάτων.

7.1 Συμπεράσματα - Πρακτικές εφαρμογές της έρευνας

Όπως προκύπτει από την παρούσα έρευνα, οι απόψεις των γονέων τόσο για τα παιδιά πρώτης παιδικής όσο και για αυτά της προσχολικής ηλικίας αναδεικνύουν το ελεύθερο παιχνίδι ως την πιο συχνή δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου, υπογραμμίζοντας τη σημαντικότητα του παιχνιδιού στον ελεύθερο χρόνο τους, το οποίο σημειώνει και η (Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019) στην έρευνά της. Επίσης, στη συγκεκριμένη έρευνα η ενασχόληση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ψηφιακά μέσα, παρουσιάζει μεγάλη συχνότητα στις προτιμήσεις τους συμφωνώντας και με άλλες έρευνες που αναφέρουν πως τα παιδιά συμμετέχουν όλο και συχνότερα σε παιχνίδια στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, στο tablet, το κινητό (Natsioroulou & Bletsou, 2011). Επιπλέον, η φοίτηση των παιδιών φαίνεται να επηρεάζει την επιλογή των δραστηριοτήτων στον ελεύθερο χρόνο τους, καθώς τα παιδιά του Νηπιαγωγείου έδειξαν να συμμετέχουν πιο συχνά σε δομημένες δραστηριότητες από τα παιδιά του παιδικού σταθμού.

Σύμφωνα και με άλλες έρευνες το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη ενδιαφερόντων ελεύθερου χρόνου των παιδιών (Shannon & Shaw, 2008). Από την έρευνα διαφαίνεται πως η πλειοψηφία των γονέων ενδιαφέρεται και συμμετέχει στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών παρέχοντας τους ένα υποστηρικτικό περιβάλλον μέσω συμβουλών, ερεθισμάτων και γνώσεων. Επίσης, οι γονείς αναλαμβάνουν την οργάνωση, τη χρηματοδότηση και τη μεταφορά των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Wheeler, 2014).

Αν και η πλειοψηφία των γονέων ενδιαφέρεται και συμμετέχει στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, παράγοντες όπως η επαγγελματική κατάσταση, η ηλικία και το μορφωτικό τους επίπεδο διαμορφώνουν τη συμμετοχή τους. Συγκεκριμένα, οι οικογένειες με δύο εργαζόμενους γονείς φαίνεται να πραγματοποιούν πιο συχνά οικογενειακές εξορμήσεις, ταξίδια και αθλητικές δραστηριότητες, σε αντίθεση με τις οικογένειες που υπήρχε ένας εργαζόμενος γονέας και δεν στήριζαν δραστηριότητες υψηλού κόστους. Η παραπάνω διαπίστωση συμφωνεί με την άποψη των Θωίδη & Χανιωτάκη (2002) ότι η πλειοψηφία των δραστηριοτήτων συνδέεται άμεσα με τον οικογενειακό προϋπολογισμό.

Επίσης, οι μικρότεροι ηλικιακά γονείς συμμετείχαν συχνότερα σε δραστηριότητες μαζί με τα παιδιά τους μέσω των ερεθισμάτων, των συμβουλών, της επιβράβευσης και της συζήτησης. Η συμμετοχή των γονέων σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών κρίνεται αναγκαία, καθώς τα μικρά παιδιά δεν μπορούν να οργανώσουν μόνα

τους δραστηριότητες (Ooi, et al., 2020). Επιπρόσθετα, το μορφωτικό επίπεδο δείχνει να επηρεάζει την επιλογή δραστηριοτήτων των παιδιών, με τους περισσότερο μορφωμένους γονείς να ενισχύουν τη συμμετοχή των παιδιών τους σε δομημένες δραστηριότητες που θα τους προσφέρουν μελλοντικά εφόδια, συμφωνώντας και με άλλες έρευνες ότι οι μορφωμένοι γονείς δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ακαδημαϊκή ανάπτυξη των παιδιών τους (Θωίδης, 2000· Gracia, 2015).

Όσον αφορά στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών, οι γονείς δείχνουν να ενδιαφέρονται για τις συναναστροφές των παιδιών τους, για την ευχαρίστηση από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες αλλά και την εκμάθηση δεξιοτήτων μέσω της ενασχόλησής τους με αυτές.

Επιπλέον, οι γονείς ανέφεραν και τους λόγους που επιτρέπουν στα παιδιά τους τη χρήση νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο τους. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι η ψυχαγωγία των παιδιών αποτελεί τον σημαντικότερο λόγο χρήσης, όπως διαφαίνεται και σε άλλες έρευνες (Natsiouroulou & Bletsou, 2011, · Vryzas & Tsitouridou, 2002), ενώ τόνισαν ότι αποτελεί και κίνητρο μάθησης, με τις μητέρες να επιτρέπουν συχνότερα τη συμμετοχή των παιδιών τους σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τις νέες τεχνολογίες.

Η διαπίστωση που προκαλεί προβληματισμό στην παρούσα έρευνα είναι η κατηγορία «επικοινωνία/συντροφιά», για την οποία δόθηκαν ελάχιστες απαντήσεις από τους γονείς και συμφωνεί με την έρευνα της (Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019), ενώ αξιοσημείωτο είναι πως οι δραστηριότητες οθόνης δε φαίνεται να παρουσιάζουν ιδιαίτερη συχνότητα στις κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου γονέων και παιδιών όπως αναφέρουν και άλλα ερευνητικά αποτελέσματα (Natsiouroulou & Bletsou, 2011 ·Μαυρίδου, ανέκδοτη διπλωματική εργασία, 2019).

Τέλος, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας περιγράφουν τις δραστηριότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών της πρώιμης παιδικής και προσχολικής ηλικίας. Οι γνώσεις που προκύπτουν από τα παραπάνω συμπεράσματα μπορούν να αξιοποιηθούν από γονείς, θεσμούς και δομές ελεύθερου χρόνου. Πιο αναλυτικά, οι γονείς μέσω της έρευνας μπορούν να αντιληφθούν τη σημαντικότητα του ρόλου τους για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους, καθώς τα μικρά παιδιά συχνά δεν είναι σε θέση να οργανώνουν μόνα τους δραστηριότητες (Ooi, et al., 2020). Επιπλέον, καθώς η χρήση του οικιακού υπολογιστή επεκτείνεται ραγδαία στις μικρές ηλικίες, μέσω της έρευνας διαφαίνεται πόσο σημαντική είναι η συμβολή των γονέων στην κατανόηση της χρήσης των ψηφιακών μέσων από τα παιδιά

τους και ο συνδυασμός τους με άλλες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα η χρήση των τάμπλετ σε προγράμματα ζωγραφικής.

Επιπρόσθετα, η συγκεκριμένη έρευνα μπορεί να προσφέρει πληροφορίες σε ανθρώπους που ασχολούνται με παιδιά πρώιμης παιδικής και προσχολικής ηλικίας (παιδικοί σταθμοί-νηπιαγωγεία), σχετικά με τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα των παιδιών στον ελεύθερό τους χρόνο, τις οποίες μπορούν να αξιοποιήσουν για την προσέγγιση των παιδιών της συγκεκριμένης ηλικίας. Ακόμα, με βάση την έρευνα μπορούν να δοθούν πληροφορίες για τον τρόπο που τα μικρά παιδιά αξιοποιούν τον ελεύθερό τους χρόνο σε τοπικούς φορείς, οι οποίοι μπορούν να δημιουργήσουν δομημένες δραστηριότητες, στις οποίες τα παιδιά αλλά και οι γονείς μπορούν να εμπλέκονται ελεύθερα, αμβλύνοντας με αυτόν τον τρόπο οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες.

7.2 Περιορισμοί της έρευνας

Οι περιορισμοί της συγκεκριμένης έρευνας σχετίζονται τόσο με το μέγεθος του δείγματος όσο και την αντιπροσωπευτικότητα του. Παρά τον μικρό αριθμό ερευνών στον ελλαδικό χώρο σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών προσχολικής ηλικίας και την αξιοποίησή του, τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος προέρχεται από ένα νομό της χώρας και αποτελείται κυρίως από μητέρες. Επίσης οι απαντήσεις δόθηκαν από τους γονείς των παιδιών πρώτης παιδικής και προσχολικής ηλικίας. Περαιτέρω έρευνες μπορούν να οδηγήσουν σε πιο ολοκληρωμένα συμπεράσματα για τη διάθεση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών στην καθημερινότητά τους.

7.3 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Το θέμα που πραγματεύτηκε η παρούσα έρευνα θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω με μεγαλύτερο δείγμα συμμετεχόντων και με ίση κατανομή των δύο φύλων (μητέρων- πατέρων), για να επιβεβαιωθεί η ακρίβεια της συγκεκριμένης έρευνας. Επίσης, θα παρουσίαζε ενδιαφέρον μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα σε παιδιά μεγάλων αστικών κέντρων και επαρχιακών πόλεων για τον τρόπο που αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους. Τέλος, μελέτες περίπτωσης, με τη συλλογή δεδομένων μέσω της

παρατήρησης του παιχνιδιού, θα έδινε μια εικόνα για τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολούνται τα παιδιά στην πρώτη παιδική και στην προσχολική ηλικία και για τους παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσση

- Βράντση, Μ.(2019).Οικογένεια και ελεύθερος χρόνος: Οι απόψεις των γονέων. *Ανέκδοτη μεταπτυχιακή - διπλωματική εργασία*. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.
- Δημοπούλου, Π. (2019). Οικογένεια και ελεύθερος χρόνος: Οι απόψεις των παιδιών. *Ανέκδοτη μεταπτυχιακή - διπλωματική εργασία*. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.
- Θωίδης, Ι. (2000). *Σχολείο και ελεύθερος χρόνος: συμβολή στην προβληματική του ελεύθερου χρόνου στα πλαίσια της λειτουργίας των σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης* (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Σχολή Παιδαγωγική Φλώρινας. Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης).
- Θωίδης, Ι., Χανιωτάκης, Ν. (2002). Διαθεματικές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου στο Ολοήμερο Σχολείο. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 239 – 270
- Θωίδης, Ι. (2003). Η ‘επανάσυνδεση’ της παιδικής ηλικίας με την κοινωνία των ενηλίκων: Ο καταλυτικός ρόλος του ελεύθερου χρόνου. *ΚΙΝΗΤΡΟ*, 5, 35-45
- Κορωναίου, Α. (1996). Κοινωνιολογία του ελεύθερου χρόνου. Αθήνα: Νήσος.
- Κρασανάκη Ε., Ι.(1984). Κοινωνιοπαιδαγωγική του ελεύθερου χρόνου. Αθήνα: Κρασανάκης
- Κρίβας, Σ. (2007). Παθογόνος – Μορφωσιογόνος Οικογένεια. Σε Ι. Πυργιωτάκης, Σ. Κρίβας, Α. Μπρούζος & Α. Εμβαλωτής (Επιμ), *Συσχετισμός Οικογενειακού - Κοινωνικού και Πολιτισμικού Περιβάλλοντος στη σχολική επίδοση του παιδιού για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση* (32-52). Αθήνα: Ο.ΕΠ.ΕΚ.
- Κυρίδης, Α. (2001-2002). «Μαθητές και ελεύθερος χρόνος: Θεωρητικές προσεγγίσεις σε μια ασύμβατη σχέση», *Μακεδόν*, 9, 161-181.
- Λιάμπα, Δ. (2014). Παιδί και άτυπη μάθηση στον ελεύθερο χρόνο. *Ανέκδοτη μεταπτυχιακή – διπλωματική εργασία*. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.
- Μαυρίδου, Β (2019). Διαστάσεις του ελεύθερου χρόνου στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία. *Ανέκδοτη μεταπτυχιακή- διπλωματική εργασία*. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.
- Μπαδογιαννάκης, Ι. (1994), *Ελεύθερος χρόνος: η μεγάλη πρόκληση*. Αθήνα: Singular.
- Ουζούνη, Χ., & Νακάκης, Κ. (2011). Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των εργαλείων μέτρησης σε ποσοτικές μελέτες. *Νοσηλευτική*, 50(2), 231-239.
- Πνευματικός, Δ., Θωίδης, Ι., & Γάκη, Ε. (2008). Εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών: Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. *6ο Πανελλήνιο Συνέδριο: Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα*, Αθήνα, 5-7 Δεκεμβρίου 2008, Αθήνα, 6, 79-87.
- Πυργιωτάκης, Ι. (2007). Συσχετισμός Οικογενειακού – Κοινωνικού Πολιτισμικού Περιβάλλοντος στη σχολική επίδοση του παιδιού. Αθήνα: Ο.ΕΠ.ΕΚ.

Σεβδαλή Χ. (2021). Η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου των μαθητών -τριών του δημοτικού στην περίοδο της πανδημίας. *Ανέκδοτη μεταπτυχιακή – διπλωματική εργασία*. Σχολή Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Τσιγγίδου, Σ. (2013). Διερεύνηση της έννοιας του ελεύθερου χρόνου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσω εννοιολογικής χαρτογράφησης σε υπολογιστικό περιβάλλον. *Ανέκδοτη μεταπτυχιακή – διπλωματική εργασία*. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΤΡΙΚΑΛΑ.

Ξενόγλωσση

Agate, J. R., Zabriskie, R. B., Agate, S. T., & Poff, R. (2009). Family leisure satisfaction and satisfaction with family life. *Journal of leisure research*, 41(2), 205-223.

Besio, S., Bulgarelli, D., & Stancheva-Popkostadinova, V. (2017). 1 The Need for Play for the Sake of Play. In *Play development in children with disabilities* (pp. 9-52). De Gruyter Open Poland.

Boyden, J. (1997). Childhood and the policy makers: A comparative perspective on the globalization of childhood. *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*, 2, 190-229.

Brown, T., O'Keefe, S. & Stagnitti, K. (2011). Activity preferences and participation of school-aged children living in urban and rural environments. *Occupational Therapy in Health Care*. 25(4), 225-239. (doi:10.3109/07380577.2011.589889)

Canning, N. (2007). Children's empowerment in play. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 227-236.

Cherney, I. D., & London, K. (2006). Gender-linked differences in the toys, television shows, computer games, and outdoor activities of 5-to 13-year-old children. *Sex roles*, 54(9), 717-726.

Clemente, D. (2018). Analysis of family shared leisure time in early childhood and their relation with parental competencies. *Early Child Development and Care*, 188(11), 1580-1592.

Couse, L. J., & Chen, D. W. (2010). A tablet computer for young children? Exploring its viability for early childhood education. *Journal of research on technology in education*, 43(1), 75-96.

Cowart, B. L., Saylor, C. F., Dingle, A., & Mainor, M. (2004). Social Skills and Recreational Preferences of Children With and Without Disabilities. *North American Journal of Psychology*, 6(1).

Craig, L. (2006b). Parental education, time in paid work and time with children: an Australian time-diary analysis. *The British Journal of Sociology*, 57 (4), 553- 574.

Craig, L., & Mullan, K. (2012). Shared parent–child leisure time in four countries. *Leisure Studies*, 31(2), 211–229. doi:10.1080/02614367.2011.573570

Cushman, G., Veal, A.J., Zuzanek, J., (2005). *Free Time and Leisure Participation: International Perspectives*. CABI

- Daly, K. J. (2001). Deconstructing family time: From ideology to lived experience. *Journal of marriage and family*, 63(2), 283-294.
- Daly, K. (2002). Time, gender, and the negotiation of family schedules. *Symbolic Interaction*, 25(3), 323-342.
- Dunn, J. S., Kinney, D. A., & Hofferth, S. L. (2003). Parental ideologies and children's after-school activities. *American behavioral scientist*, 46(10), 1359-1386.
- Engel, M. (2015). The importance of free play in the early childhood classroom: Perspectives from a teacher. *Childhood Education*, 91(5), 323-324.
- Fattore, T., Mason, J., & Watson, E. (2017). Activities as autonomy and competence: The meaning and experience of leisure for well-being. In *Children's understandings of well-being* (pp. 147-178). Springer, Dordrecht.
- Fiorini, M. (2010). The effect of home computer use on children's cognitive and non-cognitive skills. *Economics of Education review*, 29(1), 55-72.
- Fisher, K. R., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., & Gryfe, S. G. (2008). Conceptual split? Parents' and experts' perceptions of play in the 21st century. *Journal of applied developmental psychology*, 29(4), 305-316.
- Fletcher, A. C., Nickerson, P., & Wright, K. L. (2003). Structured leisure activities in middle childhood: Links to well-being. *Journal of Community Psychology*, 31(6), 641-659.
- Frønes, I. (2009). Childhood: Leisure, culture and peers. In *The Palgrave handbook of childhood studies* (pp. 273-286). Palgrave Macmillan, London.
- Furtner-Kallmünzer, M., Hössl A., Janke D., Kellermann D. & Lipski J.(2002): In der Freizeit für das Leben lernen. Eine Studie zu den Interessen von Schulkindern. München: DJI Verlag
- Gauthier, A. H., Smeeding, T. M., & Furstenberg Jr, F. F. (2004). Are parents investing less time in children? Trends in selected industrialized countries. *Population and development review*, 30(4), 647-672.
- Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119(1), 182-191.
- Gracia, P. (2015). Parent-child leisure activities and cultural capital in the United Kingdom: The gendered effects of education and social class. *Social Science Research*, 52, 290-302.
- Gray, P. (2011). The decline of play and the rise of psychopathology in children and adolescents. *American Journal of Play*, 3(4), 443-463.
- Harrington, M. (2015). Practices and meaning of purposive family leisure among working- and middle-class families. *Leisure Studies*, 34 (4), 471-486.
- Hofferth, S., Curtin, S. (2003). Leisure Time Activities in Middle Childhood. Paper prepared for the Positive Outcomes Conference. Washington, 12-13 March 2013.
- Hofferth, S., & Sandberg, J. (2001). How American Children Spend Their Time. *Journal of Marriage and Family*, 63, 295-308.

- Holland, S. K. (2012). Parental perceptions about the importance of play in the first three years.
- Huebner, A. J., & Mancini, J. A. (2003). Shaping structured out-of-school time use among youth: The effects of self, family, and friend systems. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(6), 453-463.
- Ivanova, R., Berechikidze, I., Gazizova, F., Gorozhanina, E., & Ismailova, N. (2019). Parent-teacher interaction and its role in preschool children's development in Russia. *Education 3-13*, 48(6), 704-715.
- Jenkins, J., & Lyons, K. (2006). Non-resident fathers' leisure with their children. *Leisure Studies*, 25(2), 219-232.
- Kraaykamp, G., & van Eijck, K. (2010). The Intergenerational Reproduction of Cultural Capital: A Threefold Perspective. *Social Forces*, 89(1), 209-232.
- Larson, R., & Verma, S. (1999). How children and adolescents spend time across the world: Work, play, and developmental opportunities. *Psychological Bulletin*, 125, 701-736.
- Livingstone, S. (2003). Children's use of the Internet: reflections on the emerging research agenda. *New Media & Society*, 5(2), 147-166.
- Mahoney, J., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23, 113-127.
- Martín Quintana, J. C., Alemán Falcón, J., Calcines Piñero, M. A., & Izquierdo Clemente, D. (2018). Analysis of family shared leisure time in early childhood and their relation with parental competencies. *Early Child Development and Care*, 188(11), 1580-1592.
- Nahrstedt, W. (2000): Global edutainment: the new role of leisure education for community development. In: Sivan, A., Ruskin, H., (eds.) : Leisure Education, Community Development and Population with Special Needs. New York: CAB International
- Natsiopoulou, T., Souliotis, D., Kyridis, A., & Hatzisavvides, S. (2006). Reading children's books to the preschool children in Greek families. *International Journal of Early Childhood*, 38(2), 69-79.
- Natsiopoulou, T., & Bletsou, M. (2011). Greek preschoolers' use of electronic media and their preferences for media or books. *International Journal of Caring Sciences*, 4(2), 97-104.
- Ooi, L. L., Rose-Krasnor, L., Shapira, M., & Coplan, R. J. (2020). Parental beliefs about young children's leisure activity involvement. *Journal of Leisure Research*, 51(4), 469-488.
- Opic, S., & Duranovic, M. (2014). Leisure Time of Young Due to Some Socio-demographic Characteristics. *Social and Behavioral Sciences* 159, 546-551.
- Shaw, S. M. (2001). The family leisure dilemma: Insights from research with Canadian families. *World Leisure Journal*, 43(4), 53-62.
- Shaw, S. M., & Dawson, D. (2001). Purposive leisure: Examining parental discourses on family activities. *Leisure sciences*, 23(4), 217-231.

- Shaw, S. M. (2008). Family leisure and changing ideologies of parenthood. *Sociology compass*, 2(2), 688-703.
- Singer, D. G., Singer, J. L., D'Agostino, H., & DeLong, R. (2009). Children's Pastimes and Play in Sixteen Nations: Is Free-Play Declining?. *American journal of play*, 1(3), 283-312.
- Smith, K. M., Freeman, P. A., & Zabriskie, R. B. (2009). An examination of family communication within the core and balance model of family leisure functioning. *Family Relations*, 58(1), 79-90.
- Sergi, K., Gatewood Jr, R., Elder, A., & Xu, J. (2017). Parental perspectives on children's use of portable digital devices. *Behaviour & Information Technology*, 36(11), 1148-1161.
- Untaru, E. N., Albu, R. G., & Luca, M. R. (2014). Parents and their Involvement in Children's Leisure Activities. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series VII: Social Sciences and Law*, 2, 63-72.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), 454-464.
- Van Rheenen, D. (2012). A century of historical change in the game preferences of American children. *The Journal of American Folklore*, 125(498), 411-443.
- Vryzas, K., & Tsitouridou, M. (2002). The home computer in children's everyday life: the case of Greece. *Journal of Educational Media*, 27(1-2), 9-17.
- Wheeler, S. (2014). Organised activities, educational activities and family activities: how do they feature in the middle-class family's weekend?. *Leisure Studies*, 33 (2), 215-232.
- Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P. E., & Hofferth, S. L. (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 136-154.
- Zabriskie, R., & McCormick, B. (2001). The Influences of Family Leisure Patterns on Perceptions of Family Functioning. *Family Relations*, 58 (3), 281-289.
- Zeijl, E., Poel, Y. T., Bois-Reymond, M. D., Ravesloot, J., & Meulman, J. J. (2000). The role of parents and peers in the leisure activities of young adolescents. *Journal of Leisure research*, 32(3), 281-302.
- Zick, C. D., Bryant, W. K., & Österbacka, E. (2001). Mothers' employment, parental involvement, and the implications for intermediate child outcomes. *Social science research*, 30(1), 25-49.

Παράρτημα

Αγαπητοί γονείς,

Το παρόν ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και τα δεδομένα που θα προκύψουν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς στα πλαίσια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Σκοπός είναι η διερεύνηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για το χρόνο και τη συμμετοχή σας.

Ποια είναι η σχέση σας με το παιδί: Μητέρα Πατέρας

Ηλικία: 25-35
35-45
45-55
55 και άνω

Επίπεδο Σπουδών: Δημοτικό/ Γυμνάσιο
Λύκειο/ Τεχνική σχολή
Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ

Επαγγελματική Κατάσταση: Εργάζονται και οι δύο γονείς

Εργάζεται μόνο ο ένας γονέας

Αριθμός Παιδιών:

Στοιχεία παιδιού:

Αγόρι Κορίτσι

Φοίτηση παιδιού: Παιδικός Σταθμός Νηπιαγωγείο

1. Σημειώστε πόσο συχνά συμμετέχει το παιδί σας στις παρακάτω δραστηριότητες

Το παιδί μου στον ελεύθερο χρόνο του:	ποτέ	σπάνια	μερικές φορές	συχνά	πολύ συχνά
1. Παίζει στο σπίτι (τουβλάκια, παζλ, lego, επιτραπέζια, κούκλες, αυτοκινητάκια, κ.ά.)					
2. Παίζει στην παιδική χαρά					
3. Ακούει παραμύθια					
4. Παίζει με υπολογιστή					
5. Παίζει με tablet					
6. Παίζει με κινητό (smart phone)					
7. Κάνει ποδήλατο					
8. Παίζει έξω (αυλή, γειτονιά)					
9. Πηγαίνει σε γυμναστήριο (χορός, μπαλέτο, παραδοσιακοί χοροί)					
10. Πηγαίνει σε Ωδείο (μουσική προπαιδεία)					
11. Συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, στίβος, κολυμβητήριο)					
12. Ασχολείται με το τραγούδι (παιδική χορωδία)					
13. Πηγαίνει σε δημόσια κέντρα φροντίδας και ψυχαγωγίας (π.χ ΚΔΑΠ, Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης)					
14. Ασχολείται με δραστηριότητες σε ιδιωτικά κέντρα επιμέλειας, φροντίδας και ψυχαγωγίας (π.χ. παιδότοπος)					
15. Συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (π.χ. σε τμήμα ζωγραφικής-εικαστικών, θεατρικής αγωγής κλπ.).					

2. Με ποιο τρόπο συμμετέχετε εσείς ή ο/η σύζυγός σας σε αυτό που κάνει το παιδί σας στον ελεύθερο χρόνο;

	ποτέ	σπάνια	μερικές φορές	συχνά	πολύ συχνά
1. Το παιδί δέχεται ερεθίσματα και συμβουλές.					
2. Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.					
3. Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες.					
4. Σε συγκεκριμένες δραστηριότητες δίνουμε έμφαση –μέσω προγραμματισμού και τήρησης ωραρίου.					
5. Επιβραβεύουμε το παιδί όταν τα καταφέρνει με κάποια δραστηριότητα.					
6. Ενημερώνουμε το παιδί ότι τα αθλήματα και η φυσική δραστηριότητα συντελούν στην καλή υγεία.					
7. Ενθαρρύνουμε το παιδί να συμμετέχει σε κάποια δραστηριότητα με βάση την κλίση του (ταλέντο).					
8. Παρακολουθούμε το παιδί όταν συμμετέχει σε κάποια φυσική δραστηριότητα ή άθλημα.					
9. Δεν στηρίζουμε δραστηριότητες που το κόστος τους είναι ιδιαίτερα υψηλό.					
10. Δεν έχουμε καθόλου χρόνο για να ασχοληθούμε με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μας.					
11. Οργανώνουμε οικογενειακές εξορμήσεις, ταξίδια, διακοπές.					
12. Πραγματοποιούμε αθλητικές δραστηριότητες (π.χ. πεζοπορία, αναρρίχηση, κανό, ιπασία, κλπ.).					
13. Επισκεπτόμαστε μουσεία/ιστορικούς χώρους					

3. Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται στον ελεύθερο χρόνο του παιδιού σας;

	Στον ελεύθερό του χρόνο το παιδί μου...	ποτέ	σπάνια	μερικές φορές	συχνά	πολύ συχνά
1.	επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί.					
2.	επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του.					
3.	αφήνεται να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο ή απαγορευμένο.					
4.	θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό.					
5.	κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό.					
6.	προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο το παιδί μου.					
7.	του δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο.					
8.	το παιδί μου θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή στην οποία δεν ανακατεύονται οι μεγάλοι.					
9.	Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο.					

4. Κατά πόσο συμφωνείτε πως σκοπός της ενασχόλησης του παιδιού σας με τις εξωτερικές δραστηριότητες είναι:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Να περνά καλά και να ψυχαγωγείται					
Να βρίσκεται με άλλα παιδιά και να κοινωνικοποιείται					
Να αξιοποιεί δημιουργικά τον χρόνο του (π.χ. να μαθαίνει)					
Να ξεκουράζεται και να χαλαρώνει					
Να αποκτά καινούριες δεξιότητες					

5. Για ποιους από τους παρακάτω λόγους επιτρέπετε στο παιδί σας τη χρήση νέων τεχνολογιών στον ελεύθερο χρόνο του. Συμπληρώστε τους τρεις σημαντικότερους ξεκινώντας από το 1 για την πιο συχνή χρήση.

- Τη μάθηση
- Τη ψυχαγωγία - παιχνίδι
- Την εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες
- Την επιβράβευση καλής συμπεριφοράς μετά από κάποια άλλη δραστηριότητα

6. Στον προσωπικό μου ελεύθερο χρόνο μου αρέσει:

	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά	Πάντα
Να δημιουργώ και να μαθαίνω (διάβασμα, ζωγραφική, ενημέρωση κ.ά.)					
Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι					
Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι					
Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου					
Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους					

7. Υπάρχουν συγκεκριμένες δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο που κάνετε εσείς ή ο σύζυγός σας μαζί με το παιδί σας;

Όχι, το παιδί ασχολείται μόνο του, με τις δικές του δραστηριότητες:

Ναι, υπάρχουν κοινές δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο όπως:

	το παιδί μαζί με τον ερωτώμενο	το παιδί μαζί με τον/ την σύζυγο	το παιδί μαζί με τους δύο γονείς
1.....			
2.....			
3.....			